

И Н Ф О Р М А Ц И О Н Н О О Б Щ Е С Т В О

съдържание:

АКТУАЛНО

Страните-членки на ЕС подкрепиха новата програма „i2010“ за развитие на информационното общество в Европа

2. Нови международни съюзи срещу спам

2. Завърши СеВIT 2005 – поредното издание на най-влиятелното изложение в областта на ИКТ

4.

ПОЛИТИКА

Национална стратегия за въвеждане на информационните и комуникационните технологии в българските училища

4.

„i2010“ ще тласне напред европейския ИКТ сектор: реч на Вивиан Рединг, европейски комисар по въпросите на информационното общество и медиите

5.

Правителството одобри Конвенцията за информационно и правно сътрудничество по отношение на „услугите на информационното общество“

8.

ФОКУС

Спам!

- Технологични подходи
- Икономически подходи
- Социални подходи

9.

АНАЛИЗИ

Доклад за развитието на електронното правителство 2004

13.

87% от студентите използват интернет в процеса на обучението си

14.

Безопасно място ли е интернет за децата?

15.

Годишният доклад „Глобални информационни технологии“ поставя България на 73-о място по ИКТ готовност

16.

Страните-членки на ЕС подкрепиха новата програма „i2010“ за развитие на информационното общество в Европа

- Програмата „i2010“, оповестена в края на януари от комисаря по информационно общество и медици, ще постави информационните и комуникационните технологии на челно място в подновената Лисабонска стратегия на Европейската комисия. ▶ 2.

Как да измерим е-правителството? Различни методи и методологии

17.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Инициативата GET-IN ще насърчава участието на МСП в проекти в областта на информационното общество

24.

Проект EUROPEAN IST за подобряване на участието на изследователски организации от ЦИЕ в Шеста рамкова програма на ЕС

25.

Отворен е конкурс за наградите за електронно правителство „eEurope“

26.

Годишен конкурс „ИТ проект 2005“

27.

ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

Препоръки за законодателни мерки за ограничаване на разпространението на спам

28.

СЪБИТИЯ

Световната банка проведе своя четвърти форум за икономика на знанието

32.

Семинар „Инициативи по електронно правителство“

32.

Обучителен семинар за кандидатстване с проекти по Шеста рамкова програма бе проведен в София

33.

Конференция по програма IDABC приключи с конкурс за изследователски дейности

33.

КАЛЕНДАР

Набират се доклади за най-голямата европейска конференция по въпросите на широколентовите комуникации (broadband)

34.

ПОЛЕЗНА ИНФОРМАЦИЯ

Линукс: първи стъпки в командния рег

35.

Страните-членки на ЕС подкрепиха новата програма „i2010“ за развитие на информационното общество в Европа

като т. нар. „подпомаган живот“ (assisted life) за възрастни хора ще намалят натиска върху социалната система и здравните бюджети.

На последната сесия на Консултативната група по еЕвропа, проведена на 22 февруари 2005 г., страните-членки на ЕС изразиха своята подкрепа за плана „i2010“. Целта на срещата бе да се обсъди механизма за изпълнение на новата стратегия преди приемането на необходимите документи от страна на Комисията, насрочено за края на май т. г. Страните-членки приветстваха новата инициатива и бяха единодушни относно необходимостта от възобновяване на политическия импулс, постигнат между тях през последните пет години, и заздравяване на Лисабонската стратегия. И двете цели ще бъдат ключови за успеха на „i2010“.

Пълен текст на речта на г-жа Рединг, представяща инициативата „i2010“, можете да намерите в рубрика „Политика“ на настоящия бюлетин.

1. ▷ Програмата „i2010“ трябва да замени досегашната „eEurope 2005“, след като комисар Вивиан Рединг оповести новия си план за развитие на информационните и комуникационните технологии (ИКТ) по време на форума на правителствените лидери, организиран от „Майкрософт“ в Прага.

Вивиан Рединг призова за удвояване на бюджета на ЕС за изследвания в областта на ИКТ.

■ **Подобряване на достъпа до информационното общество на хора в неравностойно социално положение.** ИКТ решения

Средносрочен преглед на Лисабонската стратегия:
<http://www.euractiv.com/Article?tcmmuri=tcm:29-131891-16&type=LinksDossier>

Уебсайт на Вивиан Рединг:
http://www.europa.eu.int/comm/commission_barroso/reding/index_en.htm

Основните цели на „i2010“ според г-жа Рединг ще бъдат три:

■ **Създаване на „безгранично информационно пространство“,** включващо „вътрешен пазар за електронни комуникации и цифрови услуги“. Целта е по-голямото сближаване на интернет, телефонни услуги и телевизия чрез повишаване на конкуренцията в ключови услуги като високоскоростни широколентови връзки (broadband).

■ **Повишаване на иновациите и инвестициите в ИКТ – както в частния, така и в публичния сектор.** Публично-частните партньорства ще бъдат основен приоритет, за да може Европа да остане „в предната линия на развитието“ на ИКТ базирани услуги като е-правителство.

Нови междудържавни съюзи срещу спам

Тринадесет страни-членки на ЕС изразиха готовност да обединят усилията си в борбата срещу спам – нежеланата електронна поща, най-често рекламираща услуги и продукти на различни компании. Съвместни мерки за борба със спам бяха договорени и на евро-азиатската (ASEM) конференция за е-търговия в края на февруари.

Австрия, Белгия, Кипър, Чешката република, Дания, Франция, Гърция, Ирландия, Италия, Литва, Малта, Холандия и Испания се договориха да установят много по-тясно сътрудничество в преследването на разпространителите на спам.

Споразумението е в резултат на инициативата на Съвета по телекомуникации на ЕС от декември 2004 г., приканваща страните-членки на Общността „да обменят опит“ и „да координират действията си“ в борбата срещу спам.

Новото споразумение се счита за следваща стъпка към окончателната забрана на *спам* в Европейския съюз. Имайки предвид обаче, че по-голямата част от *спам* се изпраща от страни извън ЕС като САЩ, Китай и Русия, обхватът на споразумението вероятно няма да е достатъчен.

По изчисления на компанията за електронна поща „СайфърТръст“ близо 90% от общото количество *спам* в Европа идва от САЩ и е струвало на европейските компании 85 милиарда евро за последните четири години.

В този контекст комисарят по информационно общество и медии – г-жа Вивиан Рединг – заяви: „Ние работим успоредно и за сътрудничество

с трети страни както на двустранна основа, така и в рамките на международни организации като ОИСР и Международния телекомуникационен съюз.“

Г-жа Рединг също така призова анти-*спам* органите на всички страни-членки на ЕС да се присъединят към споразумението.

Според документа анти-*спам* властите на страните-членки трябва да се ангажират с обмен на информация за злоупотреби с e-mail системи и с проверка на оплаквания за *спам* дейности на тяхна територия, отправени от други страни-членки. Присъединяването към споразумението е доброволно.

Засилено сътрудничество срещу *спам* бе потърсено и на международно ниво – в рамките на конференция за е-търговия на евро-азиатската организация ASEM (Asia-Europe Meeting), която бе проведена в Лондон на 21 и 22 февруари. В съвместно изявление 25-те европейски и 13-те азиатски страни-членки на ASEM се споразумяха да предприемат мерки за борба със *спам* на национално ниво и да насърчават анти-*спам* действията на международните организации и индустрията. В ASEM членуват Китай и Южна Корея, считани за две от страните с най-голямо количество „изходящ“ *спам*.

„Приветствам тази съвместна евро-азиатска позиция по проблема

спам“– заяви комисар Рединг. „ЕС не може да действа сам в борбата срещу *спам*, тъй като това явление не се подчинява на националните граници. От особено значение е към проблема да се подходи сериозно във всички краища на света и особено в регионите, представляващи доказан източник на голямо количество *спам*.“

Според организаторите конференцията показва, че се предприемат все повече и повече мерки и са налице известни успехи в областта на правоприлагането и по-добрите технологични решения за борба със *спам*. Участниците във форума призовава правителствата и индустрията в Европа и Азия да гарантират, че по-адекватни анти-*спам* рамки, включително законодателни, ще бъдат въведени във всяка страна и да се ангажират със засилено международно сътрудничество в борбата с тази трансгранична заплаха.

Изявлението обвързва страни-членки на ASEM с провеждане на редовни дискусии и предприемане на политически и законодателни мерки. Действията ще включват и повишаване на осведомеността, технически решения и партньорства между правителствата и интернет общността.

Подробен анализ на явлениято „спам“ можете да намерите в рубриката „Фокус“ на настоящия бюлетин.

Други инициативи на Европейската комисия срещу *спам*:
http://europa.eu.int/information_society/topics/ecom/highlights/current_spotlights/spam/index_en.htm

Повече информация за конференцията на ASEM:
<http://www.asemec-london.org/>

Бюлетин информационно общество
Редакторски колектив:

Александър Огнянов
 Министерство на транспорта и съобщенията, Дирекция „Информационно общество и информационни технологии“

Георги Куртев
 Световна банка

Динка Динкова
 Фондация „Приложни изследвания и комуникации“

Красимир БенеВСки
 Програма на ООН за развитие

Орлин Кузов
 Агенция за развитие на съобщенията и на ИКТ

Редактор:
Любомир Харизанов
 Фондация „Приложни изследвания и комуникации“

Завърши CeBIT 2005 – поредното издание на най-влиятелното изложение в областта на ИКТ

В Хановер се проведе едно от най-големите и влиятелни световни търговски изложения за информационни и комуникационни технологии – CeBit 2005. Събитието даде възможност на представители на бизнеса, науката, политиката и медиите да се запознаят с всички нови тенденции в сферата на ИКТ.

CeBIT е форум, насочен преди всичко към фирмите и представящ пълната гама от нови технологични продукти и решения за бизнеса. Освен че показва иновативни продукти и решения, CeBIT оказва и пряко влияние върху инвестициите и развитието на световния пазар в областта на ИКТ.

Водещите теми на тазгодишното изложение бяха интернет телефонията и развлекателната електроника. Бяха представени редица новости и в областта на мобилните комуникации, телематиката и навигацията, както и софтуерни решения за нуждите на малките и средни предприятия, електронното правителство, бизнеспроцесите, финансите и банкирането.

14 март бе Денят на България на CeBit 2005. Българският щанд бе открит от заместник-министъра на транспорта и съобщенията г-н Неделчо Неделчев, който изнесе презентация за състоянието и развитието на българската ИТ индустрия. В рамките на изложението българската софтуерна индустрия представи своите софтуерни продукти и възможности

те на фирмите в производството на софтуер. Българският ИТ ген бе организиран от Българската асоциация на софтуерните компании (BASSCOM).

За сегемте дни на изложението (10–16 март) 480 000 души са разгледали щандовете в Хановер, като през 2004 г. са преброени 489 000 посетители. Независимо от лекия спад интересът към изложението от страна на професионалните кръгове расте, тъй като броят на посетителите, работещи в сферата на ИКТ, е нараснал с 88%.

У е б с а ъ т н а С е В И Т :
<http://www.cebit.de>

У е б с а ъ т н а В А С С С О М :
<http://www.basscom.org/>

Национална стратегия за въвеждане на информационните и комуникационните технологии в българските училища

В изпълнение на един от основните правителствени приоритети за въвеждане на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в образованието Министерството на транспорта и съобщенията и Министерството на образованието и науката разработиха съвместно Национална стратегия и план за действие за въвеждане на ИКТ в българските училища.

На 17 февруари т. г. в конференционната зала на Министерството на транспорта и съобщенията (МТС) бе представена Националната стратегия за въвеждане на информационните технологии в училищата. На събитието присъстваха вицепремиерът и министър на транспорта и съобщенията Николай Василев, заместник-министър Неделчо Неделчев, г-н Александър Огнянов, директор на Дирекция „Информа-

ционно общество и информационни технологии“ към МТС, г-н Орлин Кузов, Агенция „Развитие на съобщенията и на информационните и комуникационните технологии“ към МТС, представители на медиите и неправителствени организации.

Основна цел на Стратегията е създаването на качествено нова учебна среда, отличаваща се с ши-

роко използване на информацията в учебния процес. Очаква се с изпълнението на Стратегията да се постигне качествен скок в образованието и към 2007 г. да се достигнат средноевропейските (към сегашния момент) показатели. Изпълнението на документа трябва да осигури и равен старт и достъп до образование в големите и малките населени места чрез високоскоростен интернет.

Според Стратегията завършилите средно образование трябва да имат основна компютърна грамотност, а преподавателите да умеят да осигуряват качествено електронно съдържание.

Стратегията включва няколко основни направления:

- Създаване на подходяща нормативна уредба, регламентираща обучението по ИКТ и обучението чрез използване на ИКТ.
- Компютризация – изграждане на компютърни класове във всички училища.
- Изграждане на информационна мрежа и свързване към високоскоростен интернет на всички училища.
- Обучение и повишаване на квалификацията на учителите с цел въвеждане на ИКТ във всички учебни дисциплини.
- Създаване на образователен портал, платформи за дистанционно обучение и образователно съдържание по всички дисциплини.

Стратегията има тригодишен срок на действие и включва периода 2005–2007 г. В Плана за действие подробно са описани проектите по всяко едно от направленията, необходимите средства, срокове за изпълнение и резултатите, които ще бъдат постигнати. Стратегията ще се реализира на три етапа, като необходимите средства за нейното изпълнение са в размер на 140 987 хил. лв. Разпределението на средствата по години е както следва:

Етап:	общо (хил. лева):
I етап – 2005 г.	41 000
II етап – 2006 г.	65 107
III етап – 2007 г.	34 880
Общо за всички етапи	140 987

Изпълнението на Стратегията се възлага на експертни екипи от Министерството на транспорта и съобщенията и Министерството на образованието и науката, като:

- МТС ще отговаря за компютризацията на училищата и изграждането на информационната мрежа;
- МОН ще отговаря за създаването на нормативната уредба, обучението на преподавателския състав и създаването на образователното съдържание по отделните учебни дисциплини.

Всички страни-членки на ЕС имат свои национални стратегии за

въвеждане на ИКТ в образованието. В изпълнение на подобна стратегия например в Чехия броят компютри на 100 ученици е нараснал повече от 5 пъти в периода 2001–2003 г., а 80% от всички училища имат осигурен достъп до интернет. В Унгария 85% от основните и средните училища са свързани към интернет, а на 25% е осигурен високоскоростен достъп до интернет. Подобно е състоянието и в останалите европейски държави.

Повече информация за Стратегията и Плана:
<http://www.mtc.government.bg/Presscenter/News/February/2005/feb12.htm>

Повече информация за програмата i-Клас:
<http://www.mtc.government.bg/Presscenter/News/March/2005/March04.htm>

„i2010“ ще тласне напред европейския ИКТ сектор: реч на Вивиан Рединг, европейски комисар по въпросите на информационното общество и медиите

Изказването на г-жа Рединг бе в рамките на организирания от „Майкрософт“ форум на правителствените лидери. Комисарят по информационно общество и медиите очерта приоритетите на своето управление и представи новата програма i2010 за стимулиране на конкурентността на европейския ИКТ сектор.

Въведение

Първо бих искала да ви благодаря за възможността да участвам в този форум за ролята на ИКТ в подкрепа на целите от Лисабон–2010.

Ще започна с кратка ретроспекция. През март 2000 г. на срещата на Европейския съвет в Лисабон бе стартирана стратегията за подготовка на ЕС за предизвикателствата на новия век. Целите бяха амбициозни – по-висок растеж, повече и по-добри работни места и социално приобщаване.

Отговарят ли постигнатите резултати на тези амбиции? Отговорът е „не“. Ние изоставаме и по отношение на растежа, и по отношение на иновациите. Ако тенденциите се запазят, няма да постигнем целите от Лисабон.

Ето защо първото голямо изпитание пред тази Комисия ще бъде препозиционирането на Лисабонската стратегия като приоритетна за политиката на Общността и фокусирането ѝ върху области, в които развитието изостава. Това са растежът и работните места – области, жизненоважни за просперитета.

А просперитетът е съществен, ако искаме да гарантираме стабилността на европейския социален модел в условията на застаряващо население и увеличаваща се международна конкуренция. За да имаме положително влияние над живота на хората, трябва да направим важните избори сега, докато все още има време за изпълнение, а не да чакаме, докато стане прекалено късно.

Задачата на Комисията е да избере правилните цели. Не прекалено много, а най-важните, които ще донесат промяна, защото ако всичко е приоритетно, нищо не е приоритетно.

Рефокусирайки стратегията, ние трябва да я стартираме отново, решително влагайки в нея истинско чувство на отговорност. Защото ако всеки е отговорен, никой не е отговорен.

Ето защо страните-членки трябва да формулират свои собствени лисабонски планове за действие, да направят необходимите избори и да поемат ангажменти, включвайки всички заинтересовани страни на национално ниво и дебатирайки ги в националните им парламенти. Подходът „от долу на горе“ е условие за поемане на истинска отговорност и предприемане на конкретни политически действия.

Това е валидно и за един от „фламаните“ за успеха на Лисабонската стратегия.

Информационните и комуникационни технологии (ИКТ) са критично важни за европейската конкурентоспособност и предоставят важни средства за осигуряване на социално сближаване.

ИКТ сфера

Ролята на ИКТ е призната в Лисабонската стратегия още от самото начало.

Знаем, че на ИКТ се пада около половината от растежа на модерните икономики. И по-точно инвестирането в ИКТ и технологичния прогрес е причината за около 40% от растежа в продуктивността на работната сила в ЕС през втората половина на 90-те години. Но тази цифра е 60% в САЩ, което показва, че са възможни и по-добри резултати. Скорошни проучвания показват, че разликата в продуктивността между Европа и САЩ е пряко свързана с произвеждането и използването на ИКТ.

Освен това ИКТ създават по-ефикасни и висококачествени продукти и услуги както в обществената, така и в частния сектор. Изчислено е например, че 90% от всички бъдещи иновации в автомобилния сектор ще бъдат породени от ИКТ.

ИКТ днес са фундаментални в много изследователски области. Последните постижения в био- и нанотехнологията биха били немислими без ИКТ. Тук става дума за:

- Високоскоростни мрежи, свързващи изследователски центрове и университети, като европейската изследователска мрежа GEANT трябва да бъде най-бързата сред тях.
- Компютърен капацитет, способен да задвижва много сложни симулации. Европейският Grid проект може да осигури такъв ресурс.
- Следващо поколение софтуерни системи, които ще могат да използват тази инфраструктура за генериране на резултати.

ИКТ може също така да повиши качеството на живота на нашите граждани. Ще се върна отново към това съществено средство за създаване на „приобщено“ общество.

Сега е моментът

Средносрочният преглед на Лисабонската стратегия е точният

момент за подновяване на нашето признание за приноса на ИКТ.

В този момент информационното общество в Европа се подготвя за навлизане в нов период на развитие. Ситуацията е подходяща за сериозна вълна на растеж, базирана на новите масово разпространяващи се фиксирани и безжични услуги и сближаването на различни електронни медии и услуги. Също така е ясно, че нараства желанието на фирмите и потребителите да изразходват средства в информационни услуги и висококачествено съдържание, ако такива са налице.

i2010

Моята нова инициатива i2010 (от европейско информационно общество 2010) има за цел да се възползва от тази възможност и да предизвика вълна от технологично и икономическо развитие.

Целта ми е да осигури на Европа всички възможни ползи под формата на просперитет, работни места и растеж. Ще постигна това чрез:

- Насърчаване на безгранично европейско информационно пространство с цел да се установи вътрешен пазар за електронни комуникации и цифрови услуги.
- Стимулиране на иновациите чрез инвестиране в изследвания, развитие и разгръщане на ИКТ и чрез насърчаване на индустриалното приложение на ИКТ.
- Превръщане на европейското информационно общество в максимално приобщаващо и достъпно.

Нека обясня какво означава „i“ в i2010.

Първото „i“ е за информационното пространство

Целта ми е създаването на отворени и стабилни пазари за електронни комуникационни услуги и изграждане на икономика, базирана на цифровите услуги.

През следващите пет години ще бъдем свидетели на продължаващо разгръщане на широколентовите

мрежи и сближаването между сега отделни области на интернет, телефония и телевизия. Широколентовото покритие в ЕС-15 вече обхваща 80% от населението. Но само 8% от европейците са негови потребители.

Считам това за пропусната възможност. Особено след като изоставаме зад основните конкуренти – като САЩ, Япония и Корея – както в степен, така и в скорост на проникване. Трябва да се възползваме от възможностите. Помислете за икономическите перспективи на една високоскоростна онлайн Европа.

Днес е очевидно, че най-конкурентните европейски страни са именно страните, водещи по отношение на широколентовите услуги. Ето защо моят първи приоритет ще бъде да прегледам внимателно инструментите, с които разполагам в новия регулативен пакет за електронни комуникации, за да проуча възможните пътища за насърчаване на конкурентността чрез стимулиране на конкуренцията.

Налице са и нови възможности, свързани с навлизането на третото поколение мобилни услуги, други безжични технологии, като RLAN (радиобазирани локални мрежи) и сателитите. Използването на интернет за предаване на гласова телефония (VoIP) и телевизия ще революционализира начина, по който комуникираме, правим бизнес или се забавляваме. А може да се спечели и още много от ускоряването на този преход.

Моя задача ще бъде да следя за бързото и пълно транспониране на законодателството от страна на държавите-членки, за да можем да се възползваме пълноценно от тези нови възможности.

Също така ще имам за цел създаването на вътрешен пазар на информационни продукти и услуги, като съдържание, игри, интерактивен софтуер и услуги с добавена стойност. Особено важно е да се създадат условия за улесняване на производството и онлайн разпространението на европейско съдържание, запазвайки и споделяйки различните културни идентичности на страните и заздравявайки единния пазар и икономическата сила на този важен сектор.

Имам намерение да фокусирам вниманието си и върху улесняването на правенето на бизнес в този сектор чрез опростяване на регулацията (например по отношение на плащания, сигурност, електронна тайна и права върху собствеността), насърчаване на инвестирането чрез повишаване на сигурността на правната среда и стимулиране на производството на европейско онлайн съдържание.

Второто „i“ е за иновации и инвестиране в ИКТ

В следващите няколко години цифровото сближаване ще трансформира електронната индустрия, е-комуникациите и цифровото съдържание. Къде ще се позиционира Европа? Според мен трябва да бъдем сред световните лидери във въвеждането на нови информационни продукти и услуги. Как можем да постигнем това?

Първо, имаме нужда от публично-частни партньорства, за да държим Европа сред авангарда на нововъведенията. Особено важно е да **разгръщаме** ИКТ базирани услуги по начин, който да носи практическа полза за европейските граждани, като в същото време се ускорява ходът на иновациите в продукти и услуги.

Развитието на услугите на електронното правителство е добър пример. В тази сфера има много дейност, но и много дублиране на усилията. Редица области, като управление на идентичността и оперативна съвместимост на системите, често създават проблеми. Можем да се преборим с тези пречки по-ефективно заедно, отколкото сами. Бих предложила тестването и разгръщането на паневропейски услуги. Също така бих подкрепила създаването на платформи и форуми за изясняване на приоритетите и за обмен на опит. Целта е да се създадат по-сигурни инвестиционни среди и по-бързо и ефективно въвеждане на водещи услуги за гражданите.

Второ, Европа има **изследователско лидерство** в някои сфери, но е уязвима пред повишената международна конкуренция. За да се възползва от следващата технологична вълна, Европа трябва да инвестира повече, отколкото инвестира днес.

Днес Европа инвестира много по-малко в ИКТ изследвания в сравнение със своите конкуренти. Инвестициите в ЕС са 1/3 от инвестициите в САЩ и 2/3 от тези в Япония. Европа продължава да инвестира в ИКТ малко и със закъснение, което има и последващо въздействие върху икономическите резултати.

Нуждата от подновени и поинтензивни усилия в областта на ИКТ изследванията се отнася както за частната, така и за публичната сфера. В ЕС общият дял за ИКТ инвестиране е около 20% от общия бюджет за изследвания и развитие (R&D). Това е по-малко от средната стойност от 30% на повечето от страните в ОИСР.

Що се отнася до мен, аз ще търся подкрепа за удвояване на бюджета за технологии на информационното общество в следващата рамкова изследователска програма на ЕС. В момента се налага да връщаме половината от най-добре оценените проекти просто поради липса на средства.

Сериозното отношение към Лисабон, растежа и работните места изисква да имаме куража да увеличим разходите за R&D. Трябва да инвестираме сега и трябва да инвестираме достатъчно, за да постигнем някаква промяна.

Разбира се, само увеличаването на изследванията не е достатъчно. Тяхната ефикасност и ефективност трябва да се подобри. Ще търся промени в изследователската програма на Общността с цел да се премахнат бариерите и да се насърчи участието на корпорациите и малките и средни предприятия (МСП). Освен това изследванията трябва да бъдат по-целенасочени, по-стратегически и по-атрактивни за индустрията.

Трето, трябва да намерим начин да насърчим **ефективното приене** на ИКТ във фирми от всякакъв размер. Ще търся мерки за стимулиране на ефективното участие на малки фирми. Вярвам, че ще постигнем критична маса само, ако работим поинтензивно с индустрията. Всички сме отговорни за създаването на основите на по-динамична бизнес среда в Европа. За да го постигнем, трябва да работим заедно.

Третото „и“ е за приобщаване и по-високо качество на живота

Моята визия за европейското информационно общество през 2010 г. е едно отворено, прозрачно и достъпно общество. Информационното общество трябва да бъде достъпно навсякъде и за всеки в Европа.

Лисабонската стратегия има за цел построяването на европейско общество на знанието. Ето защо имаме нужда от достатъчен просперитет, за да поддържаме и подобряваме европейския социален модел в условията на застаряващо население и повишена международна конкуренция. Информационното общество допринася и за двете страни на това уравнение. Използването на ИКТ за доставяне на по-добри и ефикасни обществени услуги ще намали цената на доставянето и по този начин ще направи социалните ни системи по-стабилни.

Ще ви дам два примера. Първо, новите ИКТ решения за „подпомаган живот“ (assisted living) ще увеличат времето, което възрастните хора ще могат да използват за независим живот в собствените си домове, намалявайки по този начин потенциално голямата нужда от високи бюджети за социални и здравни грижи. Второ, много онлайн обществени услуги могат да бъдат достъпни 24 часа в генонощието и 7 дни в седмицата, спестявайки милиони часове на европейските граждани.

Тези и много други инициативи ще формират специфичната част от общата рамка i2010 със серии от мерки и стимули, които да гарантират, че икономическото и социалното развитие ще вървят ръка за ръка.

Заключение

Обединяването на политиката в областта на медиите, аудиоvizията

и информационното общество предлага възможности, непроучвани досега. Моето ново портфолио в областта на информационното общество и медиите ни дава нови и мощни средства. Възнамерявам да използвам тези средства напълно и да предложа политика, която да стимулира иновациите, творчеството и приобщаването.

Трябва спешно и ефективно да гарантираме, че Европа използва своя потенциал. И трябва да действат заедно. Това изисква широко обвързване на всички заинтересовани страни – страните-членки, частния сектор и гражданското общество. Моля за вашата подкрепа да превърнем това в реалност.

Прага, 31 януари 2005

Уебсайт на комисар Вивуан Рединг: http://www.europa.eu.int/comm/commission_barroso/reading/index_en.htm

Източник: Rapid Press Releases

Правителството одобри Конвенцията за информационно и правно сътрудничество по отношение на „услугите на информационното общество“

Правителството одобри подписаната от България на 26 ноември 2004 г. Конвенцията за информационно и правно сътрудничество по отношение на „услугите на информационното общество“ на Съвета на Европа от 4 октомври 2001 г.

Документът цели изграждането на система за информационно и правно сътрудничество в областта на новите информационни услуги. Това са платени онлайн интерактивни дейности. Конвенцията създава възможности за по-тясно сътрудничество между Съвета на Европа, неговите страни-членки и Европейската комисия в бързоразвиващата се област на тези услуги.

Като страна по Конвенцията България ще има достъп до проекти на нормативни актове на всички други нейни членове в областта на „услугите на информационното общество“.

Държавите-членки на Конвенцията имат задължението да изпращат

на генералния секретар на Съвета на Европа по електронен път текстовете на своите правни документи, свързани с предприемането и извършването на дейности за предоставяне на услуги на информационното общество. Всяка страна по Конвенцията има възможността да изказва мнения по проектите на актове, както и да консултира своите проекти.

Държавната агенция по метрология и технически надзор поема функциите на Национален информационен център за Република България по обмена на информация с генералния секретар на Съвета на Европа. Министрите и другите органи на изпълнителната власт представят на нейния председател копия

от проектите на нормативните документи, изготвени от съответните министерства и институции.

Министерският съвет ще предложи на Народното събрание да ратифицира със закон Конвенцията за информационно и правно сътрудничество по отношение на „услугите на информационното общество“.

Списък на подписалите и ратифицирали Конвенцията страни: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=180&CM=1&DF=&CL=ENG>

Пълен текст на Конвенцията: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/180.doc>

Източник: Министерство на транспорта и съобщенията

Спам!

От началото на бума на *спам* в САЩ, Азия и Европа през последните няколко години обемът на нежеланите рекламни съобщения продължава да нараства със заплашителни темпове и явлението „спам“ вече се счита за едно от най-големите предизвикателства пред глобалното информационно общество днес.

Поради глобалния характер на информационните и комуникационни технологии (ИКТ), проблемът „спам“ става все по-актуален и в България. В страната се забелязва засилен обществен дебат за значението и вредите от това явление и в него участват не само обикновените потребители на интернет и доставчиците на интернет услуги, но и държавните институции, формиращи политиката и регулаторната рамка на информационното общество. Актуалността на тази дискусия се обуславя и от предстоящото ни присъединяване към Европейския съюз и необходимостта от предприемане на специфични законодателни и други мерки в тази посока.

Отчитайки нарастващата загриженост на гражданите, фирмите и организациите, които все по-често използват електронната поща като основно средство за комуникация, бюлетинът „Информационно общество“ започна представянето в няколко последователни броя на поредица от материали, посветени на проблема „спам“. Публикациите се помещават в рубриката „На фокус“ и очертават основните характеристики на явлението „спам“,

както и някои от съществуващите решения за преодоляване на проблема – на техническо, законодателно и социално ниво, приложими в конкретните условия на нашата страна.

Решенията за борба със *спам* могат условно да бъдат разделени на мерки на национално и мерки на наднационално ниво (международно сътрудничество). Настоящият втори материал има за цел да представи на читателя част от възможните решения на национално ниво за борба с явлението *спам*.

Технологични подходи

Техниките за справяне със *спам* могат да бъдат класифицирани най-удобно според начина на възникване на явлението:

- Недопускане на писма, представляващи потенциален *спам*, до пощенския сървър на получателя.
- Елиминиране на писма, получени вече на пощенския сървър на получателя, но смятани за *спам*.

Недопускането на нежелани електронни съобщения се извършва в момента на предаването на съоб-

щението от сървъра на подателя. За тази цел се предприемат редица проверки на служебната информация, предоставена от сървъра на подателя, като например:

- Проверка дали съществува коректна права и обратна трансляция на името на сървъра на подателя (отдалечения сървър) и неговия IP адрес. Проверката се извършва чрез две последователни DNS запитвания. В случай на разминаване пощенският сървър следва да откаже получаването на каквито и да било писма от отдалечения сървър.

- Проверка дали IP адресът на подателя не е включен в списък от „блокирани“ заради разпространение на *спам* IP адреси. Повечето такива списъци са известни под името „realtime blackhole lists“ (RBL) и тяхна цел е динамично създаване и управление на „черни дупки“ в Интернет, от които не може да се изпраща електронна поща. Съществуват поне няколко десетки такива списъка; много от големите организации за борба със *спам* поддържат свои собствени. Подробен списък на често употребявани RBL може да се намери например на адрес www.rbls.org. Предвид неговата динамика управлението на RBL се извършва от организациите собственици, като различните организации може да имат различни критерии за вписване или изключване на дадени адреси от списъка.

При покриване на кой да е от двата критерия действието на пощенския сървър е еднозначно – отказ да се приеме съобщението¹.

Елиминирането на вече получени писма се извършва на базата на еврис-

¹ Правилата за добро поведение в интернет (netiquette) изискват да се обоснове отказът с цел администраторът на сървъра на изпращача да бъде в състояние да идентифицира причината за отказ и да вземе евентуално последващи мерки срещу източника на потенциален *спам*.

тичен анализ на тяхното съдържание и оформление. Анализът е многофакторен, като всяко писмо се оценява по множество критерии (правила, евристики). В случай че писмото отговаря на някои от критериите, то получава предвидените според критерия наказателни точки. Ако след проверка по всички критерии сумата от наказателните точки е над определения от администратора на пощенския сървър праг, писмото се третира като *спам*. На проверка може да се подложи както текстът на съобщението, така и неговото заглавие (subject) и придружаващата го служебна информация (headers).

Възможни критерии за оценка на едно писмо са:

- Думи, за които е известно, че са типични за авторите на *спам*. Типичен пример представлява думата „Viagra“.
- Последователност от думи, за които е известно, че са типични за авторите на *спам*. В този случай се цели активиране на критерия не от отделната дума (която сама по себе си може да бъде безобидна), а от точната им последователност. Така например сами по себе си думите „penis“ и „enlargement“ могат да бъдат безобидни, но последователността „penis enlargement“ се счита за критерий за *спам*. На проверка може да се подложи както текстът на съобщението, така и неговото заглавие (subject).
- Оформление на съобщението – наличието на над определен процент HTML код може да се смята като белег за *спам*.
- Кодирание на съобщението – използването на 8-битови нелатински символи може в определени обстоятелства да бъде белег на *спам*.
- Пощенска програма на изпращача – писмата, изпратени с Microsoft Outlook или Microsoft Outlook Express при определени обстоятелства могат да се считат за по-опасни от тези, изпратени от други пощенски програми.
- Ден и час на изпращане – писма, чиито ден и час на изпращане са

твърде отдалечени в бъдещето, също могат да бъдат признаци на *спам*.

В случай че дадено писмо отговори на евристичните критерии за *спам*, администраторът на пощенския сървър може да определи едно от няколко възможни последващи действия:

- Изтриване на писмото, преди то да е доставено в пощенската кутия на потребителя.
- Доставка на писмото в определена директория на пощенската кутия, предвидена за отчетени като *спам* съобщения.
- Маркиране на писмото като потенциален *спам* (в текста на съобщението или в неговото заглавие).

Прилагането на евристичен анализ на съдържанието обикновено изисква влагането на постоянен ресурс (човеко-часове труд) за наблюдение на резултатите с оглед корекция на допуснати

- *спам*, който не е бил определен като такъв.

В първия случай се налага повторен анализ на писмото с цел изолитране на правилата (евристичните), които са сработили лъжливо по отношение на писмото. Обикновено в такъв случай се прилага корекция на наказателните точки по дадения критерий (и евентуално по други критерии).

Във втория случай се ревизират наказателните точки на съществуващите критерии или се добавят нови с цел писмото вече да бъде правилно разпознавано като *спам*².

Добрата настройка на евристичните филтри се свежда не на последно място и до намирането на нужния компромис между дела на лъжливите сработвания и дела на пропуснатите *спам* съобщения. Двама показателя имат значителна степен на обвързаност, макар и нелинейна: стремежът към свеждане на единия до нула води неизбежно до увеличаване на втория³.

Образец на високотехнологично колективно противодействие срещу автоматичното събиране на публикувани в интернет адреси за електронна поща:

Използвайки факта, че автоматичното събиране на публикувани в интернет адреси се извършва от *спамърите* с помощта на *програма-робот*, която сама автоматично обикаля из интернет и събира от всички посетени от нея страници всякакви намерени там адреси за електронна поща, в отговор на това редица организации и дори отделни лица, борещи се срещу *спам*, прилагат следната, на пръв поглед абсурдна, но остроумна технологична **контрамярка**: *създава се специална интернет страница, в която също по автоматичен начин се публикуват множество фалшиви (изцяло невалидни) адреси за електронна поща*. Програмата-робот няма как да прецени кой адрес е валиден и кой не, затова събира всичко. В резултат *спамърът* получава списък с адреси, в който наред с валидните (събрани от нормалните интернет страници) има и голяма част невалидни (попаднали в списъка именно от такива специално създадени *анти-спам* страници).

Особеното при тази контрамярка е, че *на практика това е борба срещу спама със средствата, характерни за самия спам*. Това добре проличава в страницата <http://stfun.com/cgi-bin/spam/emails.cgi>, която не само съдържа генерирани по случаен метод невалидни адреси, но за по-голяма достоверност ги е интегрирала и в също толкова случаен текст. Освен това при всяко повторно зареждане страницата показва нов безсмислен текст, изпъстрен с нови невалидни адреси – по този начин събираните от *спамърите* данни ще се напълнят с колкото се може по-голям брой невалидни адреси.

Доброволно-колективният характер на тази *анти-спам* мярка се изразява в следното: създателите на подобни *анти-спам* страници разпространяват нейния адрес сред *анти-спам* общността с призив всички желаещи да сложат на своите сайтове препратка към тази страница. Колкото повече сайтове из интернет съдържат препратка към страници от типа на <http://stfun.com/cgi-bin/spam/emails.cgi>, толкова по-неефективно ще става използването на програми-роботи от *спамърите*.

неточности. Това е в сила особено във втория и третия случай, когато по правило е предвиден механизъм за обратна връзка от потребителите в двете посоки:

- електронни съобщения, които са погрешно определени като *спам*;

² В този случай е от особена важност администраторът да се убеди, че писмото наистина представлява *спам*, а не просто писмо, което адресатът не желае да получава (напр. писмо от mail списък, за който някога се е абонира).

³ Опитът показва, че при една добре настроена система броят на лъжливите сработвания може да бъде сведен до по-малко от 0,1%, а броят на пропуснатите *спам* съобщения – до 0,5%.

Икономически подходи

Основният принцип, около който се обединяват всички предлагани досега икономически подходи в борбата със *спам*, е идеята, че самото разпращане на *спам* може да намалее, само ако по някакъв начин изпращащият бъде принуден да плаща за всяко изпратено писмо една макар и малка сума пари.

Както отбелязват някои изследователи, „таксуването на електронната поща би било един добър пример за прилагането на пазарен механизъм при разпореждането с ресурси, за които съществува недостиг – в нашия случай такъв ресурс е човешкото внимание“⁴.

Един от първите теоретични модели за справяне с проблема *спам* изцяло с икономически средства е разработен и предложен от Джон Джавилк още през 1996 г.⁵ Смисълът на предложението на Джон Джавилк се свежда най-общо до следното: за да се избегне всякакъв вид регулаторна намеса на държавата в процеса на изпращане и получаване на електронна поща, изпращачът и получателят трябва да вземат нещата в свои ръце. Изпращачът трябва да снабди всяко свое писмо с нещо като електронен еквивалент на „платежно нареждане“, с което той на практика определя цената, която е готов да заплати (като тя ще се прихващане от банковата му сметка), за да пристигне това писмо до получателя. Всеки получател от своя страна съставя нещо като „ценоразпис“, в който вписва срещу каква такса би се съгласил в пощенската му кутия да влязат съобщения с едни или други характеристики: например според адреса на подателя, според името на домейна, според наличието на ключова дума в реда Subject и т. н. Между приятели, когато се уговорят за това, цената за изпращане/получаване на едно писмо може да е и 0 (това се постига, когато вие в ролята си на получател сте включили електронния адрес на вашия приятел в списъка с адреси, от които сте съгласен да получавате поща безплатно). При тази система едно писмо изминава приблизително следния път: тръгва от изпращача придружено с електронно „платежно нареждане“ със зададена от изпращача парична стойност и стига до филтъра на получателя, където тази стойност се съпоставя с таксата, която получателят е определил за писмата от категорията, към която

спада и това писмо. Ако стойността, вписана в „платежното нареждане“, се окаже по-малка от исканата от получателя такса, писмото не продължава нататък, а се връща при изпращача. Ако стойността на придружаващото това писмо „платежно нареждане“ е равна или по-висока от исканата такса, писмото влиза в електронната пощенска кутия на получателя, а „платежното нареждане“ бива изпратено към банката или клиринговата система, която ще прехвърли съответната сума от сметката на изпращача към сметката на получателя.

Тази система е достатъчно гъвкава както за получателя, така и за изпращача. Получателят може да определи в своя „ценоразпис“ нулеви или съвсем ниски цени за определени категории съобщения (например според изпращача: от роднини, приятели, постоянни бизнес-партньори, а и според реда Subject: за теми, които го вълнуват), а за други категории да определи забранително високи цени (от порядъка на десетки долари за писмо). При това получателят може да обяви публично част от своя „ценоразпис“, с което ще допринесе за ефективността на комуникацията.

Изпращачът от своя страна може също така гъвкаво да оперира със стойностите на придружаващите съответното писмо електронни „платежни нареждания“: когато разпраща писма, рекламиращи стоки от по-нисък клас, ще приложи по-ниски стойности на платежното нареждане, а когато предлага за продан луксозни стоки, може да си позволи да рискува и с по-високи стойности на платежното нареждане, тъй като евентуалното осъществяване на продажба вероятно ще покрие тези нараснали негови разходи.

Напълно в духа на това предложение на Джон Джавилк могат да бъдат разглеждани и някои от по-новите идеи в тази насока. През 2003 г. група от четирима изследователи, представители на реномирани фирми и университети (Microsoft, Google, MIT Laboratory for Computer Science, и Университета на щата Калифорния в Санта Круз), публикуваха статия⁶, описваща предлаганата от тях нова мрежова услуга, наричана условно „билетен сървър“. Този „билетен сървър“ ще снабдява с електронни „билетче-

та“ заявките, които потребителят изпраща за ползване на други мрежови услуги, включително и за изпращане на електронна поща до определен адрес.

Един пример за вече осъществено на практика прилагане на част от тези идеи е полтиката на най-големия интернет-портал в Южна Корея, собственост на Daum Corporation. Там е разработена услугата Online Stamp Service (<http://onlinestamp.daum.net/>). Фирмите, разпращащи електронна поща в големи количества, трябва първо да заплатят определена такса, за да могат техните послания да достигнат до пощенските кутии на абонатите на Daum. Тази такса се прилага в случаите, когато дадена фирма изпраща от един IP адрес повече от 1000 електронни съобщения на ден до клиенти на Daum. Таксата е степенувана според обема, като максималната определяна цена за оставянето на съобщения до един получател е 10 KRW (около 0,8 американски цента). При определянето на тази такса обаче маркетинговите фирми могат да получат и отстъпка в зависимост от това какъв процент от получателите са определили техните съобщения като „информативни“⁷.

Социални подходи

Повечето изследователи в тази област са единодушни, че пренебрегването на социалните проблеми, свързани със *спам*, е една от основните причини явлението да продължава да съществува. Технологията сама по себе си не е достатъчна, а преобладаващата част от действащите законодателни мерки са практически неэффективни, защото законодателите ги „размиват“ прекалено много или разчитат, че те са достатъчни сами по себе си⁸.

⁴ Kraut, Robert E., Shyam Sunder, Rahul Telang, James Morris, Pricing Electronic Mail to Solve the Problem of Spam. (May 2004) URL: <http://www.som.yale.edu/Faculty/sunder/Email/PricingEmail.pdf> (23 ноември 2004).

⁵ Javilk, John (1996). Method for Controlling Spam Via E-Postage Fees (May 26, 1996) URL: <http://www.mail-net.com/spam/> (23 ноември 2004).

⁶ Abadi, Martin and Andrew Birrell, Mike Burrows, Frank Dabek, Ted Wobber (2003). Bankable Postage for Network Services – Springer-Verlag 2003. Published in the LNCS series. URL: <http://research.microsoft.com/~birrell/papers/TicketServer.pdf> (23.11.2004 г.).

⁷ Kraut, Robert E., Shyam Sunder, Rahul Telang, James Morris, Pricing Electronic Mail to Solve the Problem of Spam. (May 2004) URL: <http://www.som.yale.edu/Faculty/sunder/Email/PricingEmail.pdf> (23 ноември 2004).

⁸ „Fighting spam – surgical strike or carpet-bombing?“ *Not in production*, 26 април 2004.

Социалният подход към *спам* изисква комбинация от информирано законодателство, диалог със законодателите и диалог с интернет обществото като цяло. Предприемането на мерки от типа „поставям Корея в черния списък“ се дължи почти винаги на провал в комуникацията, а не на факта, че Корея е сред първенците в разпространението на *спам*. „Райски кълчета“ за *спам*ърите, open relays и овладени отвън компютри с цел използването им за препращане на *спам* (spam-relaying zombies) могат да бъдат отделните хостове и мрежи, но не и цели нации⁹.

Обучението и информирането за мерките, които крайните потребители могат да предприемат, е от ключово значение за намаляване на нежеланите рекламни съобщения, тъй като крайните потребители са първата защитна линия пред *спам*.

Възможните цели на мерките за информиране и образование на потребителите:

- Запознаване на потребителите със съществуващите регулативни мерки и правила по отношение на нежеланите комерсиални съобщения.
- Информирание на потребителите за това как и към кого могат да се обръщат, когато попаднат на неприемлива рекламна практика (в частност *спам*).
- Запознаване на потребителите с предлагания на пазара софтуер и с това какво могат да направят за тях специалистите (независимо дали става дума за техните интернет доставчици или други заинтересовани страни).
- Образование на потребителите за необходимостта от поемане на отговорност, когато се използва интернет – те трябва да разбират рисковете, свързани с даването на лична информация чрез интернет и да адаптират своето поведение според тези рискове.
- Информирание на потребителите за вредата от закупуването на продукти или услуги, предлагани посредством неприемливи рекламни практики (в частност *спам*).

Би било погрешно да се заключи, че изпълнението на тези мерки е задача само на обществените власти. Потребителските асоциации могат също да поемат активна роля. Действията за повишаване на обществената чувствителност по въпроса трябва да бъдат инициирани и от самата индустрия, т. е. от рекламни агенции, доставчици на съдържание и доставчици на комуникационни услуги, включително в мобилния сектор¹⁰. Например възможно е да бъдат обучавани собствениците на уебсайтове в осъществяване на по-ефективна реклама, която да доминира над евтината масова реклама и да обезсмисли разпращането на *спам*.

Примери на възможни подходи при постигане на целите (добри практики)

Над материала работиха:

Асен Тотин, „България Онлайн“, Любомир Сирков, Фондация „Приложни изследвания и комуникации“, Любомир Харизанов, Фондация „Приложни изследвания и комуникации“, Надежда Риаша, Фондация „Приложни изследвания и комуникации“

В следващия брой на бюлетина ще бъдат представени законодателните мерки, саморегулацията и наднационалното сътрудничество в борбата със *спам*

■ Британската информационна комисия (органът във Великобритания, отговарящ за защитата на данните) публикува няколко седмици преди влизането в сила в страната на новата регулация, включваща мерките от Директива 2002/58/ЕО, документ, разясняващ новите правила в Обединеното кралство. Обособена част от него е посветена на рекламата чрез електронни средства. Информационната комисия предоставя и формуляри за подаване на оплаквания (онлайн или от нейните офиси)¹¹.

■ Националната информационна комисия на Франция (Commission Nationale Informatique et Libertés) публикува голям „информационен пакет“ на своя уебсайт, разясняващ различните аспекти на *спам*:

асоциации и организации, работещи в областта на защитата на личните данни. Целта на инициативата е да се информират потребителите, че купуването на стоки и услуги в резултат на *спам* подхранва проблема¹³.

■ В началото на 2004 г. американската Федерална търговска комисия (Federal Trade Commission) стартира международна анти-*спам* кампания, като изпраща „сетки хиляди“ писма до фирми и организации, призовавайки ги да затворят open relays и прокситата на техните сървъри. Известна още като операция „Защити своя сървър“, инициативата обхваща повече от 35 организации в 26 страни. Част от инициативата е стартирането на уебстраница, която да разяснява на фирмите как могат да защитят своите сървъри (<http://www.ftc.gov/secureyourserver>)¹⁴.

■ През 2004 г. Информационната федерация на Сингапур (Singapore Infocomm Technology Federation) стартира инициатива за повишаване на общественото съзнание за предотвратяване на *спам*. В рамките на кампанията фирми като Brightmail, Computer Associates, Network Associates Software, Sophos, Symantec и Ufinity предлагат анти-*спам* софтуер за свободно ползване в срок от 30 до 90 дни, което позволява на потребителите да изпробват и намерят подходящото софтуерно решение за своите нужди¹⁵.

⁹ Пак там.

¹⁰ Liikanen, Erkki. „Combating spam on all fronts“, speech <www.securitymanagement.com/library/EU_spam1003.pdf> (3 ноември 2004).

¹¹ „Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on unsolicited commercial communications or 'spam'.“ 22 януари 2004, <http://europa.eu.int/information_society/topics/ecommerce/doc/useful_information/library/communic_reports/spam/spam_com_2004_28_en.pdf> (6 октомври 2004).

¹² Пак там.

¹³ „Stop responding to spam, says internet industry.“ *ComputerWeekly*, 26 септември 2003. <<http://www.computerweekly.com/Article125209.htm>> (3 ноември 2004).

¹⁴ „FTC Launches International Anti-Spam Campaign.“ *ClickZ Network*, 30 януари 2004. <<http://www.clickz.com/news/article.php/3306581>> (3 ноември 2004).

¹⁵ „Multi-Pronged Measures Developed To Curb E-Mail Spam in Singapore.“ iDA Singapore, 25 май 2004. <<http://www.ida.gov.sg/idaweb/media/infopage.jsp?infopagecategory=&infopageid=12884&versionid=1>> (3 ноември 2004).

Доклад за развитието на електронното правителство 2004

На 24 януари 2005 г. под председателството на вицепремиера Пламен Панайотов се проведе заседание на Съвета за модернизирание на държавната администрация, на което бе приет „Доклад за развитието на електронното правителство в България – 2004“.

Електронното правителство като средство за управление предоставя възможности за по-ефективни процедури, по-висока административна продуктивност и подобряване на качеството на обслужването. То се счита за важна част от процеса на модернизирание на държавната администрация в България и подготовката ѝ за работа в условията на пълноправно членство в Европейския съюз. Чрез Стратегията за електронно правителство (<http://www.ccit.government.bg/documents/e-govstrategia.doc>), приета от Министерския съвет с Решение № 866 от 28 декември 2002 година, правителството на Република България се ангажира с изграждането на модерно и ефикасно управление със средствата на съвременните информационни технологии, което да му позволи да посреща реалните потребности на гражданите и бизнеса по всяко време и на всяко място.

Стратегията поставя три основни цели:

- Предоставяне по електронен път на качествени, икономически ефективни и леснодостъпни административни услуги на гражданите и на бизнеса.
- Разширяване на технологичните възможности на гражданите и на бизнеса за участие в държавното управление.
- Създаване на организационна, комуникационна и информационна среда за ефективно и прозрачно функциониране на държавната администрация в съответствие с принципите, нормите и най-добрите практики на Европейския съюз.

Стратегията приема европейските индикатори за реализацията на електронното правителство, определени в плана Електронна Европа (eEurope), а именно реализирането на 20 основни административни услуги – 12 за гражданите и 8 за бизнеса.

Вторият доклад за развитието на електронното правителство има за цел да опише текущото състояние на процеса по реализиране на електронното правителство и да постави на дневен ред основните проблеми, свързани с неговото изграждане. Обръща се внимание както на практическата реализация на електронните административни услуги, така и на съществуващата методическа база в подкрепа на проектите.

Докладът извежда няколко основни заключения и препоръки:

- Задача от пръв приоритет е изграждането на интегрирана интернет базирана система за предоставяне на административни услуги, като се осигурят необходимите нормативни и организационни предпоставки за това.
- Финансовото осигуряване на внедряването на електронното правителство изисква ясна и дългосрочна инвестиционна програма за развитието на информационната и комуникационната инфраструктура, както и предоставяне на стимули при финансиране на проекти на електронното правителство.
- Трябва да се създаде работещ механизъм за експлоатация и управление на общата мрежа, обединяваща НАМДА и мрежите на другите администрации и ведомства.
- Внедряването на нови технологии при предоставянето на услуги налага използването на

стандартни и извършването на анализ и реинженеринг на работните процеси в държавната администрация.

- Необходимо е да се създаде организационна структура и план за работа във връзка с присъединяването на България към програмата IDA.
 - Повишаването на квалификацията и провеждането на обучение на държавните служители за електронното правителство налага ускоряване на предлагането на програми и курсове.
 - За управление на процеса по въвеждане на електронното правителство трябва да се създаде програмна структура и да се организира хоризонтална комуникация между ръководителите на ИТ звената в държавната администрация.
 - Да се промени статутът на звената, отговарящи за информационните технологии в държавните институции от оперативни функции към стратегическо управление на информационните ресурси и възлагане на обслужващите дейности на външни изпълнители (аутсорсинг).
- Докладът е изготвен от Координационен център по информационни, комуникационни и управленски технологии (КЦИКУТ) към Министерския съвет и ПРООН с участието на Дирекция „Информационни и комуникационни технологии“ и Дирекция „Държавна администрация“ към Министерския съвет.

Пълен текст на доклада:
<http://www.ccit.government.bg/common/documents/RetrieveDocument.aspx?DocID=316&LanguageID=1>

87% от студентите използват интернет в процеса на обучението си

87% от българските студенти използват интернет при подготовката си за академични занятия, което е над три пъти повече от средното потребление на интернет в страната. Това стана ясно от представените данни на първото по рода си социологическо проучване за ролята на информационните и комуникационните технологии (ИКТ) във ВУЗ, осъществено от Алфа ризърч по поръчка на IDG България.

Теодора Върбанова
Фондация „Приложни изследвания и комуникации“

Изследването бе представено на Първата национална конференция за ИКТ във висшето образование, проведена на 25 март в София. В нея участваха висши ръководители на всички ВУЗ в страната, представители на държавната администрация и правителството.

Изследването е проведено в периода 14–25 февруари 2005 г. сред 400 студенти в 13 университета в страната. То е представително на ниво специалност, но не и на ниво конкретен университет.

Според 35% от студентите ИКТ се използват в много ниска степен в процеса на обучение. На обратното мнение са 25% от анкетираните. Болшинството студенти определят ролята им като „средна“. Анализът по отделни специалности показва, че ИКТ „проникват“ неравномерно в българските университети. Така например студентите от компютърните и инженерните специалности отчитат високата роля на ИКТ, докато при останалите специалности (правни, хуманитарни, икономически, медицински) те не заемат особено важна позиция.

Според 70% от анкетираните обучението по ИКТ дава базово познание, но без да формира необходимите умения и не отговаря на съвременните изисквания. Тревожен е и фактът, че 20% не се обучават по такива дисциплини.

Половината от студентите считат, че технологичната база на техния университет е в добро състояние, но е желателно да се обнови. Всеки трети определя компютрите като остарели и неадекватни на съвременните изисквания. В тази група преобладават представителите на инженерните и компютърните науки.

Всеки пети, обучаващ се в хуманитарна специалност, заявява, че няма достъп до компютър в процеса на обучение.

По отношение на използването на нови технологии при преподаването болшинството от студентите (57%) заявяват, че те се използват само в отделни дисциплини. Според 18% те се използват при повечето предмети, докато 14% заявяват, че ИКТ не присъстват в процеса на обучение, тъй като липсва материална база. 10% от студентите са убедени, че преподавателите им нямат желание да използват мултимедийни технологии и интернет при изнасянето на лекции.

57% от студентите използват интернет предимно вкъщи. 45% се свързват с интернет мрежата предимно от клубове, а всеки 4-и разчита на университета си за достъп до www.

Всички български университети имат интернет страници. За тях знаят и ги посещават 62% от студентите. 32% не посещават страницата на ВУЗ-а си, а 2% изобщо не са чували за такава. Основно се търси справочна информация (37%) или учебна литература (32%).

Данните за ниво университети показват, че 94% от ВУЗ в България са разработили или разработват стратегии за ИКТ в образователния процес. В изследването са участвали 31 университета с общо 145 600 студенти. В 24 от тях се преподават специалности, свързани с информационните технологии, в които се обучават 14 500 студенти. Един от ясни индикатори за технологично развитие е броят на компютрите, който се пада на 100 студенти. У нас в 10 ВУЗ има по 6 и повече компютри на 100 студенти. На първо място по този показател е Американският университет в

България с 26 компютъра, следван от Национален военен университет във Велико Търново, с 16 и на трета позиция е Медицински университет – Плевен, със 7. Това дава основание да се заключи, че достъпът до ИКТ е проблем за големите ВУЗ.

68% от университетите имат платформа за е-обучение, като 19% са разработили своя собствена. Такава е e-learning shell системата на Русенския технически университет. Същевременно обаче едва 13% от студентите са се обучавали дистанционно, докато за 86% тази форма на е-обучение е непозната.

Орлин Кузов, директор на Агенцията „Развитие на съобщенията и на информационните и комуникационните технологии“ (АРСИКТ), обобщил постигнатото до момента по проект i-университет. Оборудвани са повече от 120 лаборатории с над 2000 компютри, сървъри, мултимедийна техника в 37 университета и повече от 40 научни института. Проектът i-университет стартира през 2004 г. и обхваща държавните ВУЗ. Той обаче е недостъпен за частните. Проблемът, според Кузов, е нормативен – как да се оправдае прехвърлянето на държавна собственост в частни ръце.

Орлин Кузов съобщи още, че през следващата седмица АРСИКТ ще обяви конкурс между всички университети в страната за най-успешен е-курс. Желаетелите ще кандидатстват в над 90 тематични области. По този начин от АРСИКТ смятат, че ще се насърчат университетите да използват високите технологии за реална научна работа. Кузов обеща до 2007 г. ВУЗ да имат гигабайтова свързаност.

За повече информация: портал „Антикорупционно образование“,

<http://www.vobg.net>

Безопасно място ли е интернет за децата?

През последното десетилетие интернет мрежата необратимо се превърна в неотменим елемент от живота. Нейното бързо налагане се дължи на безспорните предимства и възможности, които тя предоставя. Но като всяка нова технология и развитието на интернет има своите отрицателни последици. С някои от тях ще се сблъскаме първа, други са вече добре познати и обществото полага усилия за ограничаването им. Не всички социални групи обаче имат еднакви възможности да се противопоставят на рисковете и заплахите, произтичащи от интернет. Една от най-застрашените такива групи са децата.

Богомил Николов

Българска национална асоциация на потребителите

Основните рискове

Неподходяща за възрастта информация – основен риск представлява възможността децата да попадат на неподходящи материали със сексуално съдържание, насилие, омраза, вулгарен език, религиозни и фундаменталистски учения, опасни и незаконни дейности, реклами на алкохол и цигари и др.

Общуване с непознати – никога не знаем кой точно стои от другата страна, когато общуваме в интернет. Това създава рискове за децата поради наивността им и липсата на житейски опит. Вече и в България излязоха на бял свят случаи на арестуване на педофили, които успешно използват интернет, за да контактуват с деца.

Наркотици, алкохол и цигари – някои интернет страници съдържат информация, която пропагандира употребата на алкохол, цигари или наркотици. В интернет съществуват дори сайтове, които демонстрират как да конструираш бомба или друго оръжие.

Финансови рискове и лична информация – макар кредитните карти да не са все още масово разпространени в България, рискът от незаконно добиване на лична информация и данни, с които може да се злоупотреби, е реален за всеки невнимателен родител. Например, ако една невнимателно съхранявана парола (да речем, записана в тефтер, достъпен за детето) попадне в чужди ръце, щетите могат да бъдат непоправими.

Безпокойство и страх – в интернет всяко дете може се сблъска със зап-

лахи или обиди, които могат силно да разстроят психиката му. Макар за възрастните тази опасност да не е много обезпокоителна, децата възприемат информацията буквално и с висока степен на доверие.

Хазарт и неподходящи дейности – съществуват интернет страници, които позволяват да се залага онлайн с реални пари или за забавление. Възможно е също детето да осъществи лекомислено финансови трансакции, ако има достъп до кредитна карта или парола за онлайн банкиране.

Рискове за здравето – гръбначните изкривявания и уврежданията на очите са възможни в резултат от прекомерно застояване пред компютъра. Този риск е посочен като най-съществен от българските граждани при проучване сред родителите.

Какво може да се направи?

За да се сведат до минимум рисковете за децата в интернет, трябва да се положат целенасочени усилия от обществото. Основните двигатели са родителите и държавната политика.

Ролята на родителите

Децата често се справят по-добре с компютрите от родителите си. Голяма част от възрастните изобщо не подозират какво правят децата им пред компютрите. Затова, колкото и парадоксално да звучи на пръв поглед, родителите трябва да бъдат обучавани. В момента Българската национална асоциация на потребителите финализира стра-

тегия за обучение на родители, съвместно с Асоциацията на полските потребители и Литовската потребителска федерация и със съдействието на Програмата „Сократ“ на ЕС. Целта е да се разработят достъпни за родителите информационни източници, които да повишават техните познания за рисковете и заплахите, свързани с интернет. Най-общо те ще напомнят на родителите, че когато децата влизат в интернет, те се докосват до външния свят. Ако не е инсталирана филтрираща система (за да блокира груби думи или неприлични снимки), децата могат лесно да попаднат както на много полезни и забавни сайтове, така и на неподходящи снимки или насилие. В интернет децата могат да разговарят и с непознати, особено в чат каналите. Съществува риск, точно както и на улицата, някой недоброжелател да се опита да се сблъска с тях. Те трябва да могат да научат децата си, че не бива да се срещат с никой, познат от интернет, и да не съобщават адреса или името на училището си.

Ролята на държавата за осигуряване на безопасността на децата

В училище

След като наскоро правителството обяви мащабна програма за компютризиране на българските училища, трябва да се помисли и за рисковете, произтичащи от навлизането на интернет в училище. Най-простото и достъпно решение, прилагано по света, е инсталирането на **филтриращи системи** в класните стаи. Филтриращите програми блокират достъпа до страници с непод-

ходящо съдържание. Макар и да не са в състояние да гарантират 100% защита от неподходяща информация, техният ефект е безспорен и ползването им е наложително. Филтриращите системи обаче не са достатъчни. Те не са в състояние да предпазят децата при общуване в чат стаи или чрез електронна поща. Затова трябва да се обърне внимание и да се провеждат **обучения на учителите**. Нормално е голяма част от тях да не познават интернет рисковете.

Не на последно място е **обучението на децата**. В много държави това се приема като най-ефективното средство за предпазване на децата. Кои по-добре може да ги предпази, ако не самите те? Познаването на заплахите е задължително и трябва да се

полагат грижи за формиране на съзнателна предпазливост у децата.

На обществено място

Кодекси за добра практика

Доставчиците на интернет и собствениците на интернет клубове, обществените библиотеки и организации могат да допринесат за предпазването на децата. В някои държави вече съществуват кодекси за добра практика, които очертават моралните задължения на тези организации спрямо децата. Те обръщат внимание на ограничаването на достъпа на информация (гореспоменатото филтриране), на часовете за достъп на деца до мрежата (това се отнася най-вече за интернет клубовете), както и на консултиране и

обучение на децата за безопасно съфериране.

Законодателни мерки

Държавата може да предприеме и законодателни мерки спрямо използването на интернет на обществено място от деца. Тук отговорната задача ще бъде не толкова в самото приемане на регулиращи мерки, а в тяхното прилагане. Неспособността ни като общество да следваме приетите норми е печално доказана в много груги сфери на обществения живот. Нека не го доказваме още веднъж и спрямо децата ни!

Българска национална асоциация на потребителите:

<http://www.bnarp.org/>

Годишният доклад „Глобални информационни технологии“ поставя България на 73-о място по ИКТ готовност

България е на 73-о място в света по разпространение на интернет и груги информационни и комуникационни технологии, твърди доклад на Световния икономически форум.

Поредицата от доклади „Глобални информационни технологии“ на Световния икономически форум има за цел да следи прогреса в използването на информационните и комуникационните технологии (ИКТ) сред повече от 100 страни, очертавайки по този начин политическите, институционалните и структурните проблеми, непозволяващи на страните да се възползват максимално пълноценно от ИКТ. В това отношение изследването представлява и средство за измерване (benchmarking), съпоставящо степенята на разпространение в световен мащаб на най-добрите ИКТ практики. Освен международна годишна класация на готовността на страните в областта на ИКТ докладът представлява и инструмент, чрез който правителствата, фирмите и отделните граждани могат да извършват редовни оценки на постигнатото в сферата.

Документът се състои от три части. **Първата** от тях съдържа колекция от разнообразни анализи, изготвени от признати експерти в областта на ИКТ. Вариращи тематично от обновяване на индексата на ИКТ готовност, през изследване на ролята на интернет в предоставянето на правителствени услуги, до предизвикателствата пред регулаторните рамки, породени от бързите технологични промени, тези изследвания правят задълбочен преглед на някои от най-важните аспекти на ИКТ индустрията. Профилите на страните, представени във **втора глава**, предоставят информация за компонентите, от които е съставен рангът на всяка от страните. Таблиците в **част трета** представляват допълнително класиране на всички променливи, използвани в доклада.

Според доклада начело на класацията са Сингапур, Исландия, Финлан-

дия, Дания и САЩ. Осем от десетте миналогодишни лидери са все още в първата десетка за 2004–2005 г. Миналогодишният първенец САЩ е на пето място, а Хонконг и Япония са вече сред първите десет. Скандинавските страни отново заемат престижни места, а едни от най-бързо разрастващите се пазари – Китай и Индия – са се покачили съответно до 41-о и 39-о място. Сред латинските страни Бразилия и Мексико регистрират спад, докато Чили продължава да води в региона със значителна преднина. От страните-кандидатки за членство в ЕС Румъния и България са съответно на 53-о и 73-о място.

Повече информация за доклада:
<http://www.weforum.org/site/homepublic.nsf/Content/Global+Competitiveness+Programme%5CGlobal+Information+Technology+Report>

Уебсайт на Световния икономически форум:
<http://www.weforum.org/>

NRI RANK	COUNTRY	SCORE	NRI RANK	COUNTRY	SCORE	NRI RANK	COUNTRY	SCORE
1	Singapore	1.73	36	Thailand	0.27	71	Sri Lanka	- 0.49
2	Iceland	1.66	37	Cyprus	0.25	72	Poland	- 0.50
3	Finland	1.62	38	Hungary	0.24	73	Bulgaria	- 0.51
4	Denmark	1.60	39	India	0.23	74	Gambia	- 0.52
5	United States	1.58	40	Czech Republic	0.21	75	Kenya	- 0.62
6	Sweden	1.53	41	China	0.17	76	Argentina	- 0.62
7	Hong Kong	1.39	42	Greece	0.17	77	Uganda	- 0.63
8	Japan	1.35	43	Lithuania	0.13	78	Dominican Republic	- 0.65
9	Switzerland	1.30	44	Jordan	0.10	79	Serbia and Montenegro	- 0.65
10	Canada	1.27	45	Italy	0.10	80	Algeria	- 0.66
11	Australia	1.23	46	Brazil	0.08	81	Zambia	- 0.68
12	United Kingdom	1.21	47	Mauritius	0.08	82	Ukraine	- 0.68
13	Norway	1.19	48	Slovak Republic	0.03	83	Tanzania	- 0.71
14	Germany	1.16	49	Jamaica	- 0.03	84	Venezuela	- 0.72
15	Taiwan	1.12	50	Botswana	- 1.10	85	Macedonia	- 0.73
16	Netherlands	1.08	51	Indonesia	- 0.13	86	Nigeria	- 0.73
17	Luxembourg	1.04	52	Turkey	- 0.14	87	Madagascar	- 0.77
18	Israel	1.02	53	Romania	- 0.15	88	Guatemala	- 0.78
19	Austria	1.01	54	Morocco	- 0.17	89	Bosnia and Herzegovina	- 0.86
20	France	0.96	55	Namibia	- 0.21	90	Peru	- 0.91
21	New Zealand	0.95	56	Latvia	- 0.23	91	Georgia	- 0.94
22	Ireland	0.89	57	Egypt	- 0.24	92	Mali	- 0.96
23	United Arab Emirates	0.84	58	Croatia	- 0.25	93	Malawi	- 0.98
24	Korea	0.81	59	Trinidad and Tobago	- 0.28	94	Zimbabwe	- 1.02
25	Estonia	0.80	60	Mexico	- 0.28	95	Ecuador	- 1.08
26	Belgium	0.74	61	Costa Rica	- 0.29	96	Mozambique	- 1.11
27	Malaysia	0.69	62	Russian Federation	- 0.36	97	Honduras	- 1.19
28	Malta	0.50	63	Pakistan	- 0.38	98	Paraguay	- 1.20
29	Spain	0.43	64	Uruguay	- 0.39	99	Bolivia	- 1.25
30	Portugal	0.39	65	Ghana	- 0.41	100	Bangladesh	- 1.30
31	Tunisia	0.39	66	Colombia	- 0.42	101	Angola	- 1.36
32	Slovenia	0.37	67	Philippines	- 0.43	102	Ethiopia	- 1.52
33	Bahrain	0.37	68	Vietnam	- 0.46	103	Nicaragua	- 1.61
34	South Africa	0.33	69	Panama	- 0.47	104	Chad	- 1.69
35	Chile	0.29	70	El Salvador	- 0.49			

Как да измерим е-правителството? Различни методи и методологии

Целта на това изследване е да идентифицира различните подходи за измерване на развитието на е-правителството (eGovernment) и да предложи някои индикатори, подходящи за страните от Централна и Източна Европа.

Марчин Саковиц,
Варшавски икономически университет, Департамент по публична администрация

1. Въведение

Първият поставен въпрос в настоящото изследване е как би трябвало да се разбира електронното правителство. Друга интересна област са методите за оценка на е-правителството, възприети от водещите страни в сферата на информационните и комуникационните технологии (ИКТ) като САЩ и ЕС. Основният го-

вод в настоящото изложение е, че в много случаи нашето възприятие за е-правителство е ограничено или опростено и поради това оценяваме електронното правителство неправилно. Третият съществен въпрос е дали можем да прилагаме в постсоциалистическите страни вече възприетите критерии за измерване, или трябва да въведем нови.

Първо, необходимо е да дефинираме концепцията за електронно правителство. През 2001 г. Taylor Nelson Sofres (TNS) предприе голямо глобално изследване, фокусирано върху въздействието на интернет над правителството.¹⁶ Електронното правителство е определено като *всякаква форма на онлайн*

¹⁶ Government Online, an international perspective, 2001 Benchmarking Research Study, TNS

използване на правителството на всички нива (федерално, държавно, местно). Но аз се съмнявам, че това изследване дава ясна представа за реалните постижения в областта на е-правителството в анализирани страни.

2. Е-правителство или е-управление?

Интерпретацията на е-правителството е твърде широка и разклонена. Общата дефиниция описва е-правителството като използването на информационни и комуникационни технологии за трансформиране на правителството в по-достъпно, по-ефективно и по-отговорно.¹⁷ Обикновено идентифицираме четири или пет етапа на развитие на е-правителството:

- информация, достъпна онлайн;
- еднопосочно взаимодействие;
- двупосочно взаимодействие;
- онлайн сделки, включително доставяне и плащане.

Реализирането на ИКТ проекти може да се отнесе до по-тесните или по-широките измерения на е-правителството. В **първия случай** е-правителството „в умален размер“ се асоциира с изпълнението на административни дейности в областта на е-администрацията (e-administration). Във **втория случай** електронното правителство може да включва информационни технологии, подкрепящи правителствените дейности, ангажирането на гражданите и осигуряването на обществени услуги. Следователно по-широкият подход обхваща целия набор от управленски и административни проекти, включително е-услуги (e-services), е-демокрация (e-democracy), е-гласуване (e-voting), е-правосъдие (e-justice) и в някаква степен дори е-образование (e-education) и е-здравеопазване (e-healthcare). Ясно е, че е-правителството е много повече от събиране на информация, сваляне на файлове и извършване на онлайн сделки.

Освен това, в резултат на един нов подход при решаването на обществени проблеми, наборът от идеи, свързани с използването на ИКТ,

е обогатен от **идеята за е-управление** (e-governance).¹⁸ Свидетели сме на преход от консолидиран модел на „голямо правителство“ – централизирано, йерархично и действащо в тесни мрежи (networks) – към нов модел на управление, базирано на самоорганизиращи се вътрешноорганизационни мрежи, обменящи местно и глобално знание в условията на цифрова икономика. В днешния свят нито политиките, нито държавните служители и администрацията са единствените отговорни за формирането на стратегиите и политиките на дадена държава или общност. Тесният подход към е-правителството може да доведе до технократско правителство или до трансформиране на бюрокрацията в „инфоκραция“. Обратно, е-управлението предполага ангажиране онлайн на много участници в процесите на формиране, дебатирание и изпълнение на политиките. В рамките на тази широка дефиниция можем да идентифицираме четири измерения на е-управлението:¹⁹

- **Е-услуги.** Този термин описва използването на ИКТ за предоставяне на правителствена информация, програми, стратегии и услуги. Услугите са достъпни онлайн по всяко време на денонощието. Изразът „е-услуги“ включва и *електронното доставяне на услуги* (ESD) и т. нар. центрове за услуги на едно гише. Последното представлява ситуация, при която нуждите на гражданите се задоволяват чрез един-единствен контакт с правителството. В много случаи това предполага модернизирани външни офиси (front office), но не задължително обновени възможности на вътрешния офис (back office). В същото време е-услугите представляват иновативна форма на ангажиране на гражданите и включват услуги, които демонстрират възприемането на гражданина като клиент на администрацията. Стратегическото предизвикателство е да се доставят услуги до гражданите, но при отчитане на измеренията *качество, удобство и цена*.
- **Е-мениджмънт (e-management).** Докато е-услугите се фокусират върху външноорганизационни

отношения, е-мениджмънтът (или е-администрация) се отнася до информационните системи „зад сцената“, които подкрепят административните функции на обществените институции, включително управлението на данни и информация, поддръжката на електронни записи и преноса на информация между службите. Инициативите в тази област са свързани преди всичко с подобряване на управлението на правителството – от ускоряване на бизнес процесите до подобряване на потока от информация между институциите. Ефективното използване на ИКТ изисква както нова организационна култура, така и нови екипи, фокусирани върху ефективността, услугите за клиенти и реагиране на заявките на гражданите. Решението на проблема, свързано с е-мениджмънта, лежи в изпълнението на услуги, предназначени за различни възможни житейски събития, или т. нар. „lifeepisode подход“ и адаптирането и интегрирането на дейностите на вътрешния офис.²⁰

- **Е-демокрация.** Това е най-трудната за осъществяване и поддръжане характеристика на е-управлението. В контекста на е-демократията ИКТ се използва като инструмент за подготвяне на дневния ред, установяване на приоритети, изготвяне на важни стратегии и участие в тяхното изпълнение. Терминът обхваща и дейности, които повишават участието на гражданите, включително виртуални срещи, отворени събрания, кубер кампании, обратна връзка, проучвания на общественото мнение и обществени форуми (например чрез е-консултации

¹⁷ E-Government Handbook, <http://www.cdt.org/egov/handbook>, 04-03-2003

¹⁸ The tools of government, A Guide to the New Governance, Lester M. Salomon (ed.), Oxford University Press 2002, p. 9-18

¹⁹ M. Sakowicz, Electronic Promise for Local and Regional Communities, LGB Brief, Winter 2003, p. 24-28

²⁰ M. Vintar, M. Kunstelj, A. Leben Delivering Better Quality Public Services through life-event portals, <http://www.vus.uni-lj/nispa>, <http://www.nispa.sk/news/papers/wg2/Vintar.doc> (April 2002)

²¹ S. Coleman, J. Gotze, Bowling Together: Online Public Engagement in Policy Deliberation, London: Hansard Society 2002

и е-гласуване).²¹ Накратко, ако е-правителството се осъществява успешно, нови, по-активни и способни граждани могат да се появят. Те ще са в състояние да формират интернет „съюз“ в отговор на различни проблеми и да постигат различни икономически и социални цели.

■ **Е-търговия.** Тази концепция е свързана с бизнес аспекта на

взаимодействието с правителството. При е-търговията обмяната на пари срещу стоки и услуги се извършва чрез интернет. Например: *граждани* те плащат данъци и сметки, подновяват регистрациите на автомобилите си и заплащат за възстановителни програми; *правителството* закупува офис материали и предлага на търг излишно оборудване (чрез

онлайн закупуване и е-гоставка (e-procurement).

3. Измерване на е-правителството – проучване на различни подходи

3.1. Бележки по методологиите

Както е показано в таблица 1, съществуват различни подходи за измерване на е-правителството. От гледна точка на концепцията за е-уп-

ТАБЛИЦА 1.

Избрани методи за оценка/бенчмаркинг на е-правителството

ИМЕ НА ПРОЕКТА. ИЗПЪЛНЯВАЩА ОРГАНИЗАЦИЯ	МЕТОДОЛОГИЯ НА СЪБИРАНЕ И АНАЛИЗИРАНЕ НА ДАННИТЕ. ОБХВАТ НА АНАЛИЗА	ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ОЦЕНКАТА – КРИТЕРИИ, ГЛАВНА ЦЕЛ И РЕЗУЛТАТИ
e-Europe, Европейски съюз	В областта на информационното общество, националните статистически служби и всички нива на правителството.	Е-правителството се измерва чрез сравнение на онлайн развитието на 20 ключови обществени услуги.
UNPAN (The United Nations Online Network in Public Administration and Finance), ООН	Оценка на уебсайтове, допълнена от въпросник до специалисти от публичния сектор. Е-правителството е дефинирано като: използване на интернет за гоставяне на правителствена информация и услуги на гражданите.	Основна цел на изследването е да представи обективни данни, показващи условията за изграждане на е-правителство в дадена държава и демонстриращи нейната способност (или липса на такава) на онлайн развитието. Сравнителен анализ на ключови ИКТ индикатори и критичен човешки капитал за всяка страна - член на ООН.
e-Government Benchmarking Electronic Service Delivery (Юли 2001), e-Envoy	Интервюта; целеви въпросници със световен обхват; избрани развити страни.	Изследването от 2001 г. се фокусира върху вътрешния офис и други аспекти на е-правителството като достъпност и оперативна съвместимост.
KeelAN	Уебсканиране на местно и регионално ниво на 700 уебсайта, допълнено от подробно проучване и интервюта в рамките на 50 избрани случая (Case Studies).	Да разработи „пътни карти“ за развитие на е-правителството на местно ниво; да определи най-добрите уебсайтове на базата на: приложение, управление, помощ и модалност на външния вид. Анализирани въпроси: възприет бизнес модел; трансформация на работния поток; отговорности и работни процеси; финансови, правни, социални и културни фактори.
Eforum	Въпросници с национален, регионален и местен обхват, адресирани преди всичко към държавни служители; интервюта на живо с цел събиране на информация за оценка на широките тенденции на развитие на е-правителството в Европа.	ИКТ средства; очаквания и страхове, свързани с е-правителството, от гледна точка на граждани, фирми, държавни служители, правителство; бариери и движещи сили в процеса на реализиране на е-правителство.
Momentum Research Group	Интервюта с граждани и бизнес сектора.	Основните критерии са: приложимост и обществена значимост на услугите; задоволеност на гражданите и бизнеса; съхраняване на общественото доверие.
The Government Online Study (GO), Taylor Nelson Sofres	Докладът е предназначен да измери въздействието на интернет върху правителството – на национално и глобално ниво. Изследването включва 29 000 интервюта в 27 страни.	Ключови въпроси: Какви са мащабите на използване на е-правителството? Как се използва е-правителството? Пречка ли е факторът безопасност за развитие на е-правителството? Как се съотнася развитието на е-правителството с глобалното използване на интернет?
E-public services in Poland, CAP GEMINI ERNST&YOUNG (2002, 2003)	Външен офис; проведено в Полша през 2002 г.; анализирани са 388 институции; 74 % от тях имат собствен уебсайт при средна стойност 21%.	Уеббазирано проучване на електронни обществени услуги.

равление възможно е да бъдат анализирани различни нива на развитие на е-услугите, е-мениджмънта, е-демокрацията и е-търговията. Много от оценките на е-правителството се опитват да покрият всички тези въпроси, но често обхватът на анализ е тесен и ограничен.

извършване на посещения на сайта, в рамките на които се провежда серия от интервюта с ключови фигури в организацията, за да се проучат най-важните според тях фактори за успех. След като са оценени най-добрите 50 местни власти, *последната фаза* включва изготвяне на различни

бъде по-високо на местно, отколкото на национално ниво.

3.2. Повдигащи индикатори на е-правителството

Въпросите, повдигани от различните изследвания, водят до из-

ТАБЛИЦА 1.

Избрани методи за оценка/бенчмаркинг на е-правителството

ИМЕ НА ПРОЕКТА. ИЗПЪЛНЯВАЩА ОРГАНИЗАЦИЯ	МЕТОДОЛОГИЯ НА СЪБИРАНЕ И АНАЛИЗИРАНЕ НА ДАННИТЕ. ОБХВАТ НА АНАЛИЗА	ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ОЦЕНКАТА – КРИТЕРИИ, ГЛАВНА ЦЕЛ И РЕЗУЛТАТИ
Balanced EGovernment-Connecting Efficient Administration and Responsive Democracy	12 услуги са обект на подробен анализ успоредно с провеждането на над 50 индивидуални интервюта.	Различни измерения на е-демокрацията и услугите; анализирани са 49 критерия в 5 области: полза, ефективност, участие, прозрачност и др.
Infoville	Фокус групи и широкообхватни въпросници (по пощата и на живо), проведени с крайни потребители в 8 общини.	Фокус върху крайните потребители; основен въпрос е как хората използват местните уебсайтове.

Що се отнася до методологиите, измерванията се извършват чрез комбинации от няколко техники, включително уебпроучвания, въпросници и интервюта на живо. Едно подобно изследване обикновено се разделя на етапи. Методологията за оценка **KEeLAN** например се състои от 2 етапа. Проектът KEeLAN (Key Elements for Electronic Local Authorities' Networks) е стартиран през февруари 2002 като част от европейската Пета рамкова програма и е подкрепен от Европейската комисия, <http://www.keelan.elanet.org/egovernment/benchmarking.asp>). В *първата му фаза* е използван метод за сканиране на 700 уебсайта на общини в ЕС. В основата на този метод стои въпросник, който измерва нивото на предоставяне на предварително избрани услуги. С помощта на това средство се изчислява степента на развитие на местната власт при реализиране на е-правителството. В резултат на сканирането са избрани 50 общини (study cases) на базата на качеството на дейностите на външния офис (използваемост, достъпност, ниво на интерактивност и услуги и ниво на отговор при външно търсене на услуги).

Втората фаза се състои от онлайн бенчмаркинг и посещение на уебсайтовете на избраните 50 общини. Оценката чрез онлайн бенчмаркинг се базира на набор от критерии, свързани с организацията и технологията зад външния офис. Резултатите от тази стъпка формират основата за

модел и „пътни карти“, които да бъдат следвани от европейските общини при реализиране на е-правителството.

В изследването на е-правителството на **UNPAN** са използвани две методологии. *Първо*, уебсайтовете на националните правителства се анализират за наличие на съдържание и услуги, които среднестатистическият гражданин най-вероятно би използвал. Присъствието или отсъствието на конкретни белези помага за определяне на нивото на прогрес на страната. Етапите представляват директен бенчмаркинг, който обективно оценява нивото на онлайн развитие на страната. *Второ*, прави се статистически анализ за сравнение на ИКТ инфраструктурата и капациетата на човешкия капитал в 144 страни - членки на ООН.

Повечето от изследванията имат за цел да оценят общото състояние на е-правителството и поради тази причина взимат под внимание цялата страна, т. е. администрацията и правителството на всички нива: федерално, регионално и местно. Само два от десетте подхода, представени в таблица 1, се фокусират целенасочено върху регионални или местни общности – проектите Infoville и KEeLAN. Регионалните и местните нива обаче са съществени, защото повечето от услугите се предлагат от териториални, самоуправляващи се звена. Освен това ангажирането в обществения живот би трябвало да

веждането на различни резултати, даващи само част от отговора на въпроса какво е нивото на е-правителството в дадена страна или местна общност. Първо, повечето проучвания са съсредоточени върху въпроса доколко дадени страни са подготвени за ерата на е-правителството. Анализирани в този случай въпроси са следните: позволява ли уебсайтът изпращане на онлайн форми; имат ли възможност гражданите да контактуват с избраните от тях представители във властта чрез средствата на новите технологии; имат ли страните възможност да развият е-правителство. Такъв тип изследвания са опити да се демонстрира преди всичко нивото на технологично развитие. Това се отнася и за един анализ в рамките на Европейския съюз. В програмата eEurope 2002 е-правителството се оценява според нивото на осигуряване на 20 ключови онлайн услуги за гражданите (таблица 2), които се измерват посредством четиристепенна матрица. Използването на онлайн услугите от обществото обаче представлява по-несъществен фактор. Нещо повече, ако вземем целия доклад eEurope за изграждане на информационно общество, можем да забележим, че е отделено твърде много внимание на технологични аспекти.²² Повечето от целите на ЕС са постановени по

²² B. Jung, Tworzenie spoleczestwa informacyjnego w Unii Europejskiej I w krajach kandydackich – przybory kryterijw in: Polska w przededniu czonkostwa w Unii Europejskiej. Nadzieje i obawy, SGH-KES Warszawa 2002, p. 263-277

следния начин: *до края на 2001 г. всички училища трябва да имат достъп до интернет и мултимедийни ресурси; до края на 2003 г. всички ученици трябва да излизат от училище „цифрово грамотни“*.²³

ни проучвания за оценка на тяхната приложимост в средносрочен план. Такива са: *количество на наличните основни обществени онлайн услуги с интегрирани цифрови функции на вътрешния офис; обществени поръчки,*

средствата за помощ на потребителя.

- Модалност на външния вид: особености на потребителския интерфейс на уебсайта, попомагащи предлаганите услуги.

На въпроса за гласа и нуждите на гражданите частично отговаря изследването Government Online – TNS. То предоставя глобално и национално измерване на използването на административни онлайн услуги и чувството на безопасност при предоставяне на лична информация. Това изследване обаче се концентрира единствено върху гражданите/потребителите и техния опит в използването на ИКТ при контактите им с правителството. От друга страна, проучването eGovit разкрива нещата от гледна точка на държавните служители.

Така в резултат на възприетата методология повечето аспекти на е-правителството се оценяват само от една перспектива – на гражданите, на фирмите или на държавните служители.

3.3. Нуждата от холистичен подход при оценката на е-правителството

Разбира се, е-правителство не е е-бизнес. То е много повече. Е-правителството се отнася до нашите взаимоотношения с публичните институции и до поставянето на основите на бъдещите поколения държави и общности. Да се разберат желанията на фирмите и гражданите, от една страна, и как правителството, частният сектор и третият сектор оценяват възвръщаемостта на държавната инвестиция в интернет, от друга, е сериозно предизвикателство. Измерването на „революцията“ изисква ново осмисляне на политиките и политическата реалност и въздействието им върху удовлетвореността на гражданите и бизнеса. Съществена стъпка към бъдещото използване на ИКТ е да се търси интегриран модел за оценка на развитието на е-правителството, който да обвърже ползите с

²³ eEurope, An information Society for All, Communication on a Commission Initiative for the Special European Council of Lisbon, http://europa.eu.int/information_society/eeurope

²⁴ eEurope 2005: Benchmarking indicators, COM (2002) 655 final, http://europ.eu.int/information_society/eeurope/news_library/documents/benchmarking05_en.pdf

ТАБЛИЦА 2.

Ключови онлайн услуги за гражданите и фирмите

УСЛУГИ ЗА ГРАЖДАНИ	УСЛУГИ ЗА ФИРМИ
1. доходни данъци	1. социални осигуровки на заетите
2. търсене на работа	2. корпоративни данъци
3. социални осигуровки	3. ДДС
4. лични документи	4. регистриране на нова фирма
5. регистрации на МПС	5. изпращане на данни до националния статистически орган
6. документи за строителни разрешения	6. митнически декларации
7. заявления в полицията	7. разрешения, свързани с екологични изисквания
8. обществени библиотеки	8. регистър на обществените поръчки
9. актове за раждане и брачни свидетелства	
10. дипломи за средно и висше образование	
11. промени в адресната регистрация	
12. здравни услуги	

Източник: eEurope 2002; Impact and Priorities, COM 2001 140 final, Brussels 13.3 2001

Наученото от eEurope 2002 доведе до необходимостта от поправки в използваните индикатори. Според новата рамка eEurope трябва да има ограничен брой политически индикатори (policy indicators). Те трябва да бъдат лесни за четене и разбиране. В eEurope 2005 Комисията предлага 14 политически индикатора и 22 допълнителни такива. Новите критерии за бенчмаркинг са фокусирани преди всичко върху използването на интернет технологиите: осъществяване на е-търговия от фирмите; пълноценно използване на интернет в училищата; използване на интернет в здравеопазването. Новият подход е ясно различим, ако сравним 23-те индикатора от eEurope 2002 с 14-те политически индикатора за измерване в eEurope 2005 (таблица 3).²⁴

От гледна точка на е-правителството политическият индикатор е D1. *Брой основни обществени услуги, напълно достъпни онлайн.* Допълнителните индикатори са: *процент от населението и процент от предприятията, използващи интернет за целенасочено взаимодействие с обществените власти* (целите могат да бъдат: получаване на информация, получаване на формуляри, изпращане на попълнени формуляри и др.). Превидени са и допълнителни индикатори, които ще бъдат обект на пилот-

които се изпълняват изцяло онлайн (% от общите обществени поръчки); процент от обществените власти, използващи софтуер с отворен код.

Докато проучванията на ЕС, UNPAN и GAP GEMINI се съсредоточават предимно върху външния офис, KEeLAN разглежда както външния офис, така и аспектите на вътрешния офис на е-правителството. Всички те обаче се фокусират преди всичко върху реализирането на е-правителството, а не върху нуждите и очакванията на крайните потребители. В случая на KEeLAN просто се оценява качеството на уебсайтовете чрез измерване според следните критерии:

- Приложение: разглежда нивото на интерактивност на уебсайта на местната власт чрез проучване на аспекти като: качване и сваляне на информация/формуляри; наличие на информация; модалност на взаимодействие и т. н.
- Управление: разглежда възможностите за отговор на външни запитвания чрез проверяване на времето за реакция, достъпа до базите данни и т. н.
- Помощ: разглежда нивото на интерактивност и модалност на

ТАБЛИЦА 3.

Списък на бенчмаркинг индикаторите на eEurope

eEUROPE 2002	ПОЛИТИЧЕСКИ ИНДИКАТОРИ (POLICY INDICATORS) НА eEUROPE 2005
1. Процент от населението, който редовно използва интернет	A. Достъп и използване на интернет от гражданите
2. Процент на домакинствата, които имат интернет достъп вкъщи	A1. Процент от домакинствата или отделните граждани с интернет достъп вкъщи
3. Цени за интернет достъп	A2. Процент от хората, използващи редовно интернет
4. Скорост на взаимосвързванията и услугите, предлагани между и вътре в националните изследователски и образователни мрежи (NREN's) с Европейския съюз и целия свят	B. Достъп и използване на интернет от фирмите
5. Брой на защитените сървъри на милион жители	B1. Процент от работната сила, използваща компютри с достъп до интернет в обичайната им работна практика
6. Процент от хората, които ползват Интернет и са имали проблеми със сигурността на мрежата	C. Цени на интернет достъпа
7. Брой на компютрите на 100 ученици в началното училище/прогимназиялния клас/гимназиялния клас	C1. Цени на интернет достъпа според различната честота на използване: 20, 30, 40 часа месечно, пълен достъп
8. Брой на компютрите, свързани към интернет, на 100 ученици в началното училище/прогимназиялния клас/гимназиялния клас	D. Е-правителство
9. Брой на компютрите с широколентови връзки към интернет на 100 ученици в началното училище/прогимназиялния клас/гимназиялния клас	D1. Брой на основните обществени услуги, напълно достъпни онлайн
10. Процент на учителите, които използват редовно интернет за преподаване на нематематически дисциплини	E. Е-учене (e-learning)
11. Процент от работната сила с (най-малко) основно ИТ обучение	E1. Брой ученици с интернет връзка (широколентова/нешироколентова)
12. Брой на местата и на завършилите трето образователно ниво с ИКТ профилиране	F. Е-здраве (e-health)
13. Процент от работната сила, която използва работа от разстояние (telework)	F1. Процент от населението (над 16 години), използващо интернет за търсене на здравна информация за себе си или други
14. Брой на обществените интернет точки на 1000 жители	F2. Процент от общопрактикуващите лекари, използващи електронни досиета на пациентите
15. Процент от централните правителствени интернет страници, които са в съответствие с основните насоки на Инициативата за достъпност на обществените интернет страници (WAI) на ниво А	G. Купуване и продаване онлайн
16. Процент от фирмите, които купуват и продават чрез интернет	G1. Процент от общите сделки на фирмите чрез електронна търговия
17. Процент от основните обществени услуги, които са достъпни онлайн	H. Е-бизнес (e-business) готовност
18. Публично използване на правителствените онлайн услуги – за информация и за подаване на формуляри	H1. Е-бизнес индекс (смесен индикатор)
19. Процент от обществените доставки, които могат да се извършват онлайн	I. Опит и действия на интернет потребителите в областта на ИКТ сигурността
20. Процент от здравните работници с достъп до интернет	I1. Процент от хората с интернет достъп, сблъскали се с проблем на сигурността
21. Използване на различни категории интернет страници от здравните специалисти	I2. Процент от фирмите с интернет достъп, сблъскали се с проблем на сигурността
22. Процент от интернет страниците на ЕС, които са в петдесетцимата на националния списък за най-често посещавани страници	J. Навлизане на широколентовия интернет (Broadband)
23. Процент от магистралната мрежа (спрямо цялата дължина на мрежата), оборудвана със системи за предоставяне на информация и управление на задръстванията	J1. Процент от фирмите с широколентов достъп
	J2. Процент от домакинствата и отделните граждани с широколентов достъп
	J3. Процент от публичната администрация с широколентов достъп

Източник: List of eEurope Benchmarking indicators, http://europa.eu.int/information_society/eeurope/benchmarking/indicator_list.pdf; eEurope2005: benchmarking indicators; http://europa.eu.int/information_society/eeurope/news_library/documents/benchmarking05_en.pdf

всички разходи и средства, необходими за прилагането на новите технологии в публичната сфера. Най-важният и труден за отговор въпрос е: предоставя ли ползването на ИКТ ползи, съизмери-

ми с разходите за него. При този модел необходимата оценка на правителството ще включва четири области на управление: е-услуги, е-мениджмънт, е-търговия и е-демокрация, сопоставени

с очакванията и нуждите на всички заинтересовани страни, но преди всичко крайните потребители, т. е. граждани, фирми, неправителствени организации. Два подхода заслужават внимание.

При *първия* авторите на доклада Benchmarking the eGovernment Revolution предлагат индикатор за *експериментално възвръщане* на инвестицията (ЕВИ) с цел измерване на ефективността на е-правителството.²⁵ ЕВИ е функция от три основни променливи:

- Приложимост и обществена значимост на услугите;
- Задоволеност на гражданите и бизнеса;
- Съхраняване на общественото доверие.

Приложимостта и обществената значимост. Въпросите, които могат да бъдат зададени, са следните: Посреща ли е-правителството нуждите на гражданите и подобрява ли живота им? Помагат ли ИКТ на гражданите и фирмите да работят по-ефективно и стимулират ли по-добри взаимоотношения с местните власти? Стават ли местните власти по-способни да постигат целите, които сами си поставят?

Индексът **задоволеност на гражданите и бизнеса** измерва ефективността на ИКТ спрямо опита на различни потребители. Това измерване се отнася до способността на правителството да посреща нуждите на местните общности. За да повярват гражданите и фирмите, че инвестирането в интернет технологии е оправдано, те трябва да бъдат задоволени с интернет базирани услуги.

Съхраняването на общественото доверие е най-същественият въпрос, пред който се изправя развитието на интернет гнес. Въпреки че преходът към електронна демокрация и електронно доставяне на някои държавни услуги вече е започнал, би било дълъг и труден процес постигането на истинско е-правителство без обръщане на повече внимание на въпросите за защитата на личните данни и сигурността и заздравяването на нивото на доверие между местните власти и гражданите.

Вторият интегриран подход е концепцията за „балансирано е-правителство“, разработена от Фондация „Бертелман“. Тяхното изследване комбинира области на администра-

тивни онлайн услуги за граждани и групи „клиенти“ с понятието за е-демокрация, което обхваща потенциала на мрежата за гражданско участие и по-добрата информация за гражданите. На базата на „scorecard“ за *балансирано е-правителство* авторите анализират добрите международни практики в различни страни чрез използването на проучвания и подробни интервюта.

По отношение на оценяването на е-демократията обаче проблемът си остава. „Е-демокрация“ означава различни неща за различните хора и в някои случаи понятието предизвиква твърде разнородни дефиниции и въпроси. Различните теми, отнасяни към това понятие, включват: консултация на гражданите с документите, съдържащи правителствените политики; прозрачност на правителствените процедури; е-гласуване. Различни изследвания потвърждават, че е-демократията е в много ранен стадий на развитие. От друга страна, използването на интернет и други комуникационни технологии предлага потенциал за увеличаване на гражданското участие в демократичния процес между избори (гражданско участие в процеса на правене на политика от правителството, парламентарната политика и взаимодействие между самите граждани). Предизвикателството на е-демократията е много обещаващо, но то е свързано с въпроса до каква степен ИКТ могат да променят отношенията на хората към политическия живот и да засилят тяхното участие в правенето на политика. Това е сложен въпрос, свързан с промяна на мисленето на хората. Е-демократията като по-широка тема на е-правителството не е прилагане на технология, а *трансформиране на правителството*: на политиците, държавните служители и гражданите. Промяната на мисленето на гражданите от традиционно, бюрократско мислене към партньорски и ангажиран подход изисква усилията на всеки гражданин. Относно ролята на ИКТ за подпомагане на демократичното управление, правенето на политика и гражданската намеса все още се водят спорове.

4. Заключение

Добрата оценка на е-правителството трябва да се фокусира върху

четири негови области: е-услуги, е-менеджмънт, е-демократия и е-търговия. За съжаление много взимачи решения и изследователи все още се концентрират едностранчиво само върху предоставянето на електронни услуги и възприемат ангажирането като ненужен и усложняващ фактор.

Друг критичен въпрос за по-доброто разбиране на електронното управление е използването на подход, който се фокусира по-малко върху технологията и повече върху реалните нужди на потребителите. Оттук основна грижа би трябвало да бъде измерването на ефективността на използване на интернет технологиите. Оценката на е-правителството трябва да обясни как гнес хората използват интернет – не само за своите лични задачи, но също така и като средство за тяхното ангажиране в обществени дела.

Демократията все още не е окончателно утвърдена в страните от Централна и Източна Европа. Само по себе си използването на ИКТ няма да гарантира стабилно демократично управление, но на него може да се гледа като на средство за усъвършенстване на функционирането на публичната администрация. Усилията на частни, обществени и неправителствени организации трябва да бъдат координирани, за да се построи наистина ефективно, „реагиращо“ и отговорно правителство. Най-важна е мисловната промяна, изграждането на доверие и трансформирането на досегашните съвместни усилия в сътрудничество, базирано на партньорство в преследването на общите цели.

На последно място, но не по значение, оценката на е-правителството трябва да представя критерии, по които да бъдат претегляни резултатите. Всички страни от ЦИЕ и бившия Съветски съюз са изправени пред бюджетни ограничения. Ето защо съгласието по въпроса дали държавните пари се харчат мъдро и ефективно е от решаващо значение. ■

²⁵ Benchmarking the e-government revolution (2000), Year 2000, report on Citizen and business, Momentum Research Group

Инициативата GET-IN ще насърчава участието на МСП в проекти в областта на информационното общество

Проектът GET-IN има за задача да помогне за преодоляване на бариерите пред МСП при внедряване на иновации и за ограничаване на големите различия в това отношение между страните-кандидатки и страните членки на ЕС

Проектът GET-IN е стартиран в средата на 2004 г. от консорциум с координатор INNOVA+ S.A. – Португалия и партньори:

- Център за напреднали технологии към Политехническият университет в Букурещ (Румъния);
- Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ (България);
- Литовски иновационен център;
- Латвийски технологичен център;
- Бизнес иновационен център Братислава (Словакия);
- Център за технологичен трансфер (Вроцлав, Полша).

Мисията на проекта е да стимулира участието на малки и средни предприятия (МСП) от новоприсъединилите се към ЕС държави и страните-кандидатки в проекти по приоритет „Технологии на информационното общество“ (ТИО) на Шестата рамкова програма на Европейската комисия. Придобитият опит ще послужи на фирмите и за кандидатстване с проекти по бъдещата Седма рамкова програма.

Целта на инициативата е да подкрепя дейности за насърчаване на приложните научни изследвания в Европа

и за подобряване на трансрегионалното сътрудничество между страните-членки на ЕС и кандидатстващите държави. Това ще осигури възможност за трансфер на технологии и обмен на знания и опит в съответствие с потребностите на индустрията.

Диаграмата на иновациите, измерваща иновационното равнище на ЕС, показва изоставане от конкурентите САЩ и Япония. Във връзка с това проектът ще подпомага участието на МСП в Шестата рамкова програма чрез организиране на обучения за разработване и управление на проекти. Особено внимание ще бъде отделяно на новите инструменти за участие в Шестата рамкова програма (интегрирани проекти и мрежи от центрове по компетентност).

За постигане на тези цели GET-IN ще осъществява различни дейности в подкрепа на МСП в страните-кандидатки, например разработване на „Инструмент за участие в ТИО“ и образователни семинари за използване на инструментите на Шестата рамкова програма.

Инструментът за участие в ТИО е адаптиран към нуждите на участващите страни или региони и включва:

- инструмент за самооценка, подпомагащ компаниите в определянето на техните технологични потребности;

- ръководство за бюджетиране на проектите и за попълване на формулярите;
- база данни с информация за проекти, дейности и предистория на ТИО;
- серия от образователни семинари.

В рамките на проекта се предвиждат и следните **практически дейности**:

- организиране на обучителни семинари в страните, участващи в проекта, за целеви групи от 40 МСП (общо 200 МСП за страните-участнички);
- осигуряване на непрекъсната техническа подкрепа и ръководство за целевата група от МСП в страните-кандидатки, така че МСП да могат:
 - заедно да съставят конкурентни предложения за кандидатстване по проекти на Европейската комисия (съвместни изследвания – CRAFT; съвместни изследователски проекти и изследователски проекти със специфична насоченост – STREP);
 - да се включват в текущите консорциуми по интегрирани проекти (IP) или мрежите от центрове на върховите постижения (NoE);
- инструментът за участие в ТИО на всяка иновационна агенция да бъде разпространен в страните, участващи в проекта, с цел по-нататъшно разширяване на

аудиторията от МСП в тези страни;

- да се насърчават дейностите и резултатите от проекта в други асоциирани страни като Турция и страните от средиземноморския регион.

През 2004 г. бе извършен анализ на степенята на участие и успеваемостта на МСП в направление „ТИО“ на Пета и Шеста рамкова програма на Европейската комисия. Резултатите от анализа ще послужат като основа за проектиране и изработване на „Инструмент за участие в ТИО“ с цел запълване на установените пропуски в разработването, управлението и прилагането на ТИО проекти от страна на МСП.

Други преки ползи за МСП от участието в проекта:

- обучение от международни експерти;
- запознаване с добрите практики в тази сфера;
- възможност за участие в международни консорциуми или сформирани на нови;
- установяване на бизнес контакти и възможности за технологичен трансфер;
- установяване на научно-технически връзки;
- предоставяне на Инструмента за участие в ТИО проекти

по Шеста рамкова програма за оценка на технологичното равнище и потребностите на МСП;

- помощ при разработването на проекти по Шеста рамкова програма на ЕС;
- възможност за прилагане на придобитите знания и умения в предстоящата Седма рамкова програма на Европейския съюз.

За повече информация: Фондация „Приложни изследвания и комуникации“:
<http://www.arcfund.net>
Център за популяризиране на информационното общество:
<http://www.infosociety.bg>

Проект EUROPEAN IST за подобряване на участието на изследователски организации от ЦИЕ в Шеста рамкова програма на ЕС

Целта на инициативата е да насърчава и подпомага участието на научноизследователски организации и развойни звена от Централна и Източна Европа (ЦИЕ) с проекти по приоритет „Технологии на информационното общество“ на Шеста рамкова програма.

Мисията на проекта е да оптимизира броя на подадените проекти по Шеста рамкова програма чрез подобряване на контактите в европейската ИТ общност и да постигне по-добро интегриране в европейското изследователско пространство на информационната мрежа (мрежата

от контактни лица) и крайните бенефициенти (научните организации и изследователите).

Проектът е двугодишен, от типа „Специфични дейности за подкрепа“ (SSA), и стартира в началото на 2005 г. Консорциумът включва 11 организации от 8 страни:

- Fiman Development Services S.R.L Romania (координатор);
- Asociatia Romana pentru Industria Electronica si Software, Румъния;
- Фондация „Приложни изследвания и комуникации“, България;
- Българска асоциация на софтуерните компании, България;

- Asociacion Nacional de Industrial ELectronicas Y de Telecomunicaciones, Испания;
- EUROQUALITY, Франция;
- Research Promotion Foundation, Кипър;
- Hungarian Association of IT companies, Унгария;
- Institute of Fundamental Technological Research/Polish Academy of Sciences, Полша;
- Association of Information Technology Companies of Northern Greece, Гърция;
- Foundation for Research and Technology – Hellas, Гърция.

В рамките на проекта ще бъдат реализирани няколко направления от **хоризонтални дейности**:

- Ще бъде извършено детайлно описание и анализ на областите на специализация сред научноизследователските организации и фирмите, работещи в ИКТ сектора на участващите страни.
- На тази база ще бъде разработена карта или типология на компетентностите. Информация за около 700 организации ще бъде събрана в база данни, която ще улесни локализирането на потенциални партньори и ще подобри знанието на западните партньори за наличния научноизследователски потенциал в тези страни. Базата данни ще бъде широко рекламирана сред изследователската общност в ЕС, включително чрез каналите и възможностите на Европейската комисия.
- Дейности за подобряване на общата осведоменост и знания за рамковата програма, включващи някои по-традиционни ин-

струменти за разпространяване на информация: издаване на брошура и CD-ром, издаване на месечен електронен бюлетин, организирани на европейска конференция, създаване на специализиран уебсайт, който да се превърне в отправна точка за информация и контакти, и т. н.

- Обучение и тренинг – предвидени са 10 обучаващи сесии (по 2 във всяка страна), в които ще се включат около 400 участници.
- На организациите ще бъде оказвана подкрепа при създаването на консорциуми и подготовката на проекти.
- Насърчаване на мрежите и партньорствата чрез организирането на два брокерски дни, които да съберат потенциални партньори за бъдещи проекти.

Очаквани **ползи и резултати** от изпълнението на проекта:

- Популяризиране на изследователските организации от асо-

цираните страни и новите страни членки на ЕС.

- Повишаване на равнището на знания чрез брошури, листовки, компактдискове, кореспонденция с научноизследователски центрове, информационни кампании, уебсайт, електронен бюлетин, европейска конференция.
- Обучение на изследователи и научни работници.
- Подпомагане на изследователски екипи за участие в проекти.
- Стимулиране на партньорства чрез брокерски дни.

Проектът се изпълнява в тясно сътрудничество и координация с други съществуващи мрежи, като мрежата от национални контактни лица, мрежата IDEALIST и мрежата на Европейските иновационни центрове.

За повече информация: Фондация „Приложни изследвания и комуникации“: <http://www.arcfund.net>
 Център за популяризиране на информационното общество:
<http://www.infosociety.bg>

Отворен е конкурс за наградите за електронно правителство „eEurope“

Наградите eEurope поощряват иновативните инициативи в областта на електронното правителство и електронното здравеопазване в Европа. Конкурсът за тазгодишното издание е отворен до 1 юни 2005 г. Наградите ще бъдат връчени в рамките на Правителствената конференция за електронно правителство 2005.

Целта на наградите „eEurope“ е да насърчават добрите практики в страните-членки на разширена Европа, страните-кандидатки и страните от ЕАСТ (EFTA), което да улесни споделянето на опит и взаимното обучение и да стимули-

ра изпълнението на Лисабонската стратегия за превръщане на ЕС в най-конкурентната икономика, базирана на знанието.

Церемонията по връчването на наградите eEurope ще бъде по вре-

ме на Конференцията за електронно правителство. Представянето на избраните кандидатури ще заеме централно място във форума и съпътстващото изложение.

Кой може да кандидатства?

За участие са поканени всички публични администрации в Европа²⁶ (национални, регионални, местни и др.), доставящи електронни услуги и разполагащи с ценен опит и добри практики в областта на електронното правителство.

²⁶ Очакват се кандидатури от страните-членки на ЕС, страните-кандидатки, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия и Швейцария.

Как да кандидатствам?

Можете да участвате от 22 март чрез изпращане на материали по електронен път (чрез www.e-europeawards.org). Пълна информация и помощ е достъпна на сайта на конкурса. Можете също така да се

регистрирате и за информационния бюлетин на наградите.

Кога да кандидатствам?

Конкурсът е отворен от 22 март до 1 юни 2005 г. (12,00 ч, централно европейско време).

За повече информация:
<http://www.e-europeawards.org>

Повече информация за конференцията:
http://europa.eu.int/egovernment_research

Източник: eEurope Awards website ■

Годишен конкурс „ИТ проект 2005“

За втора поредна година вестник „Computerworld България“ стартира серия от публикации за най-значимите ИТ проекти, реализирани от български компании, предприятия и ведомства.

През 2004 г. в рамките на конкурса „ИТ ПРОЕКТ 2004“ в-к „Computerworld България“ представи серия от публикации за най-значимите ИТ проекти, реализирани от български компании, предприятия и ведомства. В конкурса взеха участие 35 организации и фирми от различни браншове.

Тази година вестник „Computerworld България“ отново отправя поканата към всички компании, предприятия и институции в България, изграждащи съвременна ИТ инфраструктура и ползващи информационните технологии за автоматизация на своята дейност, както и към фирмите, реализиращи информационни решения, да дадат своите предложения за конкурса ИТ ПРОЕКТ 2005.

Целите на инициативата са:

- Да се открият най-значимите ИТ проекти за 2005 г.
- Да се популяризира опитът в изграждането на информационни решения, натрупан в българските организации;
- Да се предостави информация за мащабите на използване на ИТ у нас и за ролята на технологиите в българските компании, предприятия и институции.

Категориите, в които ще се състезават проектите, са:

- Национални проекти в държавни организации и ведомства;

- Корпоративни проекти (в големи промишлени предприятия, финансови институции и др.);
- Малки и средни фирми и организации (вкл. държавни, общински, частни и др.).

Критериите за оценка са:

- Обществена значимост (степен на въздействие на проекта върху граждани, бизнес и ведомства);
- ИТ инвестиция (обем на вложените/привлечени средства, съотношение спрямо общите приходи, изчислен ROI);
- Успешно изпълнение (реализация на поставените задачи съобразно планирания срок, ресурси и обхват на проекта);
- Иновативност (внедрени съвременни технологии, възможност за гъвкава надстройка);
- Ефективност (постигнати нетни ползи от внедреното решение,

количествено отчитане на реализирани икономии или на повишена производителност);

- Мултипликационен потенциал (възможност за последваща инсталация с минимални допълнителни настройки).

Тежестта на всеки от критериите ще бъде променлива в зависимост от категорията, в която се състезава съответният проект.

Наградите на IDG България:

Три големи награди ИТ ПРОЕКТ НА ГОДИНАТА за всяка от категориите.

Журието за оценяване на проектите:

IDG България ще покани представители на Агенцията за развитие на информационните и комуникационните технологии към МТС, на ИТ асоциациите БАИТ и БАСКОМ, изявени консултанти и експерти.

За повече информация и регистрация:
<http://idg.bg/home/2005/ITproject2005.htm>
Източник: Computerworld България ■

Препоръки за законодателни мерки за ограничаване на разпространението на спам

На 15 март 2005 г. Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ и Правната програма на Центъра за изследване на демокрацията организираха кръгла маса по законодателните аспекти на борбата с нежеланите търговски електронни съобщения или „спам“. Дискусията бе проведена в Центъра за популяризиране на информационното общество и отбеляза началото на втория етап на изследователския проект по проблемите на „спам“, изпълняван от Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ с подкрепата на Агенцията за развитие на съобщенията и на информационните и комуникационните технологии към Министерство на транспорта и съобщенията.

Задачата на кръглата маса бе провеждането на консултации със заинтересованите страни от правителството и частния сектор и обсъждането на първите резултати от проведеното проучване на размера и степента на проникване на спам в България и на приложимостта у нас на добрите европейски и световни законодателни и други практики в областта. В рамките на втория етап на разработката бе създадена експертна работна група с цел формулирането на конкретни препоръки за хармонизация на националното законодателство с европейските анти-спам норми.

За нуждите на обсъждането и във връзка с нарастващата значимост на проблема и необходимостта от хармонизиране с европейското анти-спам законодателство Правната програма на Центъра за изследване на демокра-

цията подготви предложение, съдържащо няколко групи от препоръки за законодателни мерки, които биха могли да бъдат приложени в борбата срещу спам.

Необходими законодателни мерки за ограничаване на разпространението на спам

1. Регламентиране на реда и условията, при които е допустимо изпращането на несъгласувани електронни съобщения (през интернет, мобилни телефони и др.)

Регламентирането на условията и реда, при които е допустимо изпращането на несъгласувани електронни съобщения, е подробно регламентирано в правото на Европейския съюз и българското законодателство следва преди всичко да бъде хармонизирано с тази уредба.

Разпоредби относно разпространението на спам се съдържат основно в две директиви на Европейския съюз: Директива 2002/58/ЕС на Европейския парламент и Съвета от 12 юли 2002 г. относно обработката на лични данни и защитата на личната сфера в сектора на електронните комуникации и Директива 2000/31/ЕС на Европейския парламент и Съвета от 8 юни 2000 г. относно някои правни аспекти на предоставяните услуги на информационното общество, в частност електронната търговия, във вътрешния пазар (Директива за електронната търговия).

Директива 2000/31/ЕС за електронната търговия в член 7 предвижда правила във връзка с изпращането на т. нар. несъгласувани (непоискани) търговски съобщения. Въвеждането на тези разпоредби в българското законодателство изисква приемането на следните законодателни мерки:

- Въвеждане на изискване всяко несъгласувано електронно съобщение с търговски характер, изпратено чрез гоставчик на компютърно-информационни услуги²⁷, да бъде ясно и недвусмислено обозначено като такова още към момента на получаването му от лицето, до което е било адресирано. Обозначаването на съобщението като рекламно може да става, като в полето „subject“ бъде добавено съкращението „ADV“ или друго подобно на него. Съобщенията, съдържащи материали, непохо-

²⁷ Понятието гоставчик на компютърно-информационни услуги има легално определение в чл. 93, т. 23 НК

гящи за лица до определена възраст, следва да включват и допълнително обозначение – „ADLT“ или друго подобно обозначение.

- Преместване на задължение за всички доставчици на компютърно-информационни услуги, които изпращат несъгласувани електронни съобщения с търговски характер посредством електронна поща, да проверяват периодично и да се съобразяват с регистрите, в които се вписват лицата, нежелаещи да получават такива съобщения.

Директива 2002/58/ЕС урежда условията, които трябва да бъдат изпълнени, за да бъде допустимо изпращането на несъгласувани електронни съобщения с рекламна цел. Въвеждането на правилата на директивата изисква приемането на разпоредби в следните насоки:

- Въвеждане на изискване за изрично предварително съгласие (т. нар. opt-in режим) за получаване на електронни съобщения с непосредствена рекламна цел. Изискването следва да обхваща не само съобщенията, изпратени по електронна поща, но също така и съобщенията, изпращани чрез други съобщителни системи, като кратки съобщения (SMS) или мултимедийни съобщения (MMS) през мобилни телефони и др.
- Регламентиране на условията и реда за изпращане на електронни съобщения от определено лице до неговите клиенти. Става дума за случаите, при които определено физическо или юридическо лице разполага с информация за контакт по електронен път (включително адреси за електронна поща) на свои клиенти във връзка с вече осъществена между тях сделка за продажба на стока или услуга и изпраща до същите лица рекламни съобщения за сходни свои продукти. В тези случаи изискването за изрично предварително съгласие може да бъде заменено с изискване лицето, изпращащо рекламните съобщения, да осигури безплатна и лесно достъп-

на възможност за своите клиенти да откажат получаването на рекламни съобщения (т. нар. opt-out режим). Възможността за отказ следва да бъде осигурена още към момента на събиране на информацията за контакт по електронен път. В случай че клиентът първоначално не се е възползвал от предоставената му възможност и не се е отказал от получаването на рекламни електронни съобщения, всяко едно следващо съобщение следва отново да предоставя тази възможност.

- Въвеждане на изрична забрана за изпращане на несъгласувани рекламни съобщения до лица, които не са дали съгласие за това и/или които изрично са заявили, че не желаят да получават такива съобщения.
- Въвеждане на абсолютна забрана за изпращане на несъгласувани рекламни съобщения, при които липсва ясно указание за самоличността на изпращача.
- Въвеждане на абсолютна забрана за изпращане на несъгласувани рекламни съобщения, в които липсва валиден адрес, на който получателят може да се откаже от получаването на такива съобщения.

Според Директивата изискването за предварително съгласие и забраната за изпращане на несъгласувани рекламни съобщения до лица, които не са дали съгласие за това и/или които не желаят да получават такива съобщения, обхваща само случаите, при които получателят е физическо лице. Когато получателят е юридическо лице, Директивата предоставя на държавите-членки свобода сами да решат по какъв начин да защитят правата и законните интереси на тези субекти. Възможни са два варианта:

- Въвеждане на еднъкъв правен режим по отношение изпращането на несъгласувани рекламни съобщения независимо дали получателят е физическо или юридическо лице. Основното преимущество на този подход е избягването на възможни услож-

нения, свързани с невъзможността да се установи дали титуляр на определен електронен адрес е физическо или юридическо лице.

- Замяна на изискването за предварително съгласие и забраната за изпращане на несъгласувани рекламни съобщения до лица, които не са дали съгласие за това и/или които не желаят да получават такива съобщения, в случаите, когато получателят е юридическо лице, със задължение за предоставяне на безплатна и лесно достъпна възможност за отказ от получаване на подобни съобщения.

2. Ограничаване на разпространението на адреси за електронна поща и номера на мобилни телефони

Разпространяването на несъгласувани електронни съобщения е практически невъзможно без предварителното събиране на голям брой действителни адреси за електронна поща и номера на мобилни телефони. В повечето случаи лицата, изпращащи спам, получават тези адреси без съгласието и дори без знанието на техните титуляри. Въвеждането на ограничения относно събирането на адреси за електронна поща е мярка, която би допринесла за намаляването на несъгласуваните електронни съобщения.

В Европейския съюз няма изрични правила относно събирането на адреси за електронна поща с цел последващо изпращане на несъгласувани електронни съобщения. Въпросът е решен въз основа на правната уредба на защитата на личните данни, съдържаща се в Директива 95/46/ЕС на Европейския парламент и Съвета от 24 октомври 1995 г. за защита на физическите лица по отношение на обработката на лични данни и свободно движение на тези данни. Директивата не посочва изрично адресите за електронна поща като информация, представляваща лични данни, но според публикуваното през 2000 г. становище на Работната група за защита на данните, създадена съгласно чл. 29 от Директивата, адресите за електронна поща следва да се разглеждат като информация, представляваща лични данни. По този начин събира-

нето на адреси за електронна поща през интернет противоречи на два от основните принципа, формуирани в Директивата във връзка със защитата на личните данни: принципа, че личните данни се събират добросъвестно и законосъобразно, и принципа, че личните данни се събират с конкретно определена законосъобразна цел и не могат да бъдат последващо използвани по начин, който не съответства на тази цел.

Според действащия Закон за защита на личните данни адресите за електронна поща не представляват лични данни, следователно режимът, предвиден за събирането и разпространението на лични данни не е приложим по отношение на тази категория данни. Независимо от това в българското законодателство също е препоръчително въвеждането на ограничения относно разпространението на адреси за електронна поща и номера на мобилни телефони без знанието и съгласието на техните титуляри. Мерките в тази насока могат да бъдат следните:

- Въвеждане на забрана за лицата, които във връзка с осъществяваната от тях дейност събират и съхраняват адреси за електронна поща, да представят тези адреси на трети лица без предварителното съгласие на техните титуляри.

- Въвеждане на забрана за събирането на адреси за електронна поща през интернет, както и на номера на мобилни телефони, независимо дали това става автоматично (чрез специален софтуер) или не.

Предложението е да се разшири приложното поле на режима на личните данни и по отношение на група информация, която не представлява лични данни, но е свързана със закрилата на личния живот и неприкосновеност.

3. Защита срещу подвеждащи и лъжливи рекламни електронни съобщения

Защитата срещу разпространяването на подвеждащи и лъжливи комерсиални електронни съобщения е част от по-широкия проблем за

подвеждащата и лъжлива реклама въобще. В България действа Закон за защита на потребителите и за правилата за търговия, който изрично забранява заблуждаващата и непочтена реклама независимо от начина, по който е представена. Законът обаче предвижда, че отговорност за заблуждаваща или непочтена реклама носят единствено рекламодателят и рекламната агенция. Липсата на дефиниция на понятията „рекламодател“ и „рекламна агенция“ поставя под въпрос дали изпращачът на несъгласувани електронни съобщения с рекламен характер попада сред лицата, носещи отговорност по закона. С оглед избягването на противоречивото тълкуване на закона и предвид специфичните особености на електронните средства за комуникация е препоръчително:

- **Предвиждане на отговорност за всяко лице, което изпраща заблуждаващи или непочтени рекламни съобщения** независимо дали става дума за рекламодателя, рекламна агенция или трето лице.

- Включване на отделна разпоредба, забраняваща **изпращането на заблуждаващи или непочтени рекламни съобщения по електронен път**.

Въвеждането в българското законодателство на правилата, формуирани в точки 1, 2 и 3, може да стане чрез приемането на отделен Закон за електронната търговия и/или чрез съответни изменения и допълнения в действащото законодателство (Закон за електронния документ и електронния подпис, Закона за защита на личните данни, Закона за защита на потребителите и за правилата за търговия). За нарушенията на тези правила в отделните законодателни актове следва да се предвидят нови и/или да се разширят съществуващите административно-наказателни разпоредби.

4. Наказателно-правни мерки срещу разпространяването на несъгласувани електронни съобщения

Наказателната отговорност е най-тежката възможна санкция и следва да бъде предвидена само за тези деяния, свързани с разпрост-

раняването на несъгласувани електронни съобщения, които разкриват действително висока степен на обществена опасност. С приетите през 2002 г. изменения и допълнения на Наказателния кодекс бяха инкриминирани няколко състава на компютърни престъпления, които обаче нямат пряко отношение към изпращането на *спам*. Някои от съставите (като нерегламентирания достъп до ресурсите на компютър и неправомерното разпространение на компютърни и системни пароли) могат да намерят приложение, когато деянието е извършено във връзка с изпращане на *спам* (например деяние, извършено с цел получаване на достъп до база данни с адреси за електронна поща). С цел адекватна защита срещу разпространението на несъгласувани електронни съобщения обаче е наложително инкриминирането на по-широк кръг деяния. Възможни промени в тази насока са:

- **Инкриминиране на изпращането на несъгласувани електронни съобщения**. Поради сериозните последици, свързани с реализирането на наказателна отговорност, е препоръчително съставът на престъплението в тези случаи да включва и допълнителни елементи, обуславящи по-висока степен на обществена опасност. Такива елементи (предвидени алтернативно или кумулативно) могат да бъдат: броят на изпратените съобщения²⁸, изпращането на съобщенията до получатели, заявили изрично нежеланието си да получават такива съобщения, липса на указание за самотичността на изпращача, на валиден електронен адрес за обратна връзка или на задължително обозначение на съобщението, изпращане на съобщенията посредством осъществяване на неправомерен достъп до компютър, настъпване на значителни вреди, системно извършване на деянието и др. Част от посочените допълнителни елементи могат да бъдат предвидени и

²⁸ Според Раздел 18, § 1037 от федералния Закон за контрол върху разпространението на несъгласувани порнографски и маркетингови съобщения на Съединените щати от 2003 г. предвиденото наказание е по-тежко, ако изпратените съобщения са повече от 2.500 на ден, 25.000 на месец или 250.000 годишно.

като квалифициращи обстоятелства, обуславящи налагането на по-тежко наказание. Доколкото изпращането на *спам* е свързано със значителни приходи за изпращача, препоръчително е предвидените наказания да имат имуществен характер (глоба, конфискация). Придобитото в резултат от извършеното деяние или неговата парична равностойност, както и средствата за извършване на престъплението (компютри, компютърни програми и др.) следва да подлежат на отнемане в полза на държавата.

■ **Инкриминиране на неправомерното разпространяване на адреси за електронна поща.** Събирането и разпространяването на адреси за електронна поща без знанието или против волята на техните титуляри е деяние с достатъчно висока степен на обществена опасност, което в определени случаи е оправдано да бъде инкриминирано. Предвиждането на наказателна отговорност за подобни деяния обаче следва да бъде обусловено от въвеждането на задължение за лицата, събиращи такава информация, да не я разпространяват. Ако в резултат на неправомерното разпространение на адреси за електронна поща последва разпращане на несъгласувани електронни съобщения, предвиденото наказание може да бъде по-тежко.

■ **Инкриминиране на фалшифицирането на служебната информация, придружаваща електронното съобщение.** Фалшифицирането на отделни елементи от електронното съобщение се използва много често при изпращането на *спам*. Съвременните технологии позволяват сравнително лесно да бъде подправена служебната информация, придружаваща електронното съобщение. Подобно фалшифициране затруднява проследяването на съобщението и откриването на действителния изпращач, въвежда в заблуждение получателя относно характера на съобщението (при промяна в полето „subject“) или

изпращача (при „маскирането“ на действителния адрес на изпращача и замяната му с електронен адрес на друго лице). Възможно е да се предвиди наказателна отговорност и за създаването и разпространяването на специализиран софтуер, предназначен за фалшифицирането на служебната информация към електронните съобщения.

5. Други мерки

Успоредно с предприемането на законодателни мерки ефективно противодействие на разпространяването на несъгласувани електронни съобщения изисква активно ангажиране и от страна на бизнес сектора. Нещо повече, бизнес секторът е значително по-гъвкав и може по-бързо да се самоорганизира и да реагира на предизвикателствата, свързани с разпространението на *спам*, за разлика от по-бавната и сложна процедура на законодателни промени. Възможни мерки в тази насока са:

■ Създаване на **регистри на потребителите на Интернет, на притежателите на мобилни телефони и т. н., които не желаят да получават несъгласувани електронни съобщения.** Подобни регистри съществуват в редица страни, като у нас те могат да бъдат създадени и поддържани от браншовите организации на доставчиците на интернет²⁹.

■ Включване на **правила относно разпространението на спам в етичните кодекси на браншовите организации на доставчиците на интернет, на мобилните оператори и др.** Тези правила могат да съдържат забрана за препредаване на несъгласувани електронни съобщения, изискване за идентифициране на изпращача, забрана за разпространение на софтуер за събиране на адреси за електронна поща и разпращане на *спам*, осигуряване на механизъм за получаване и обработване на сигнали за нарушения, предлагане на клиентите на възможност за филтриране или маркиране на нежеланата електронна поща, образователни мерки и др. Неспазването на

тези правила следва да са основание за налагане на санкции на съответния доставчик, включително изключване от организацията.

■ Приемане на **правила за етично поведение във връзка с изпращането на рекламни съобщения по електронен път от страна на рекламните агенции, търговци и техните браншови организации.** Правилата следва да включват реда и условията, които рекламните агенции и други фирми, занимаващи се с рекламна или търговска дейност, се задължават да спазват при изпращането на рекламни съобщения по електронен път (електронна поща, кратки съобщения до мобилни телефони и др.).

■ Производителите и разпространителите на компютри и компютърен софтуер и техните браншови организации. Подготовката, приемането и последващото спазване на различни политики, общи условия, етични правила и др., засягащи разпространението на несъгласувани електронни съобщения, може съществено да допринесе за ограничаване на това явление.

Погробен анализ на явлениято „спам“ можете да намерите в рубриката „Фокус“ на настоящия бюлетин.

Фондация „Приложни изследвания и комуникации“:
<http://www.arc.online.bg/>

Център за изследване на демокрацията:
<http://www.csd.bg/>

Център за популяризиране на информационното общество:
<http://www.infosociety.bg/>

Световната банка проведе своя четвърти форум за икономика на знанието

Четвъртото издание на годишния форум, посветен на икономиката на знанието, бе проведен в Истанбул между 22 и 24 март 2005 г. Конференцията бе организирана от Световната банка и правителството на Турция и имаше за цел да подкрепи страните от Европа и Централна Азия в изграждането на ефективни икономики на знанието.

Мисията на форума бе обсъждането с представители на страните от Централна и Източна Европа на пътищата, по които подобряването на бизнес средата и използването на знание във фирмите ще допринесе за увеличаване на продуктивността и развитието на частния сектор.

Темата на тазгодишния форум бе „Бизнес среда и знания за развитие

на частния сектор“ и програмата включваше няколко широки дискуссионни въпроса в тази област: бизнес среда, иновации и развитие на познанията и уменията.

Форумът в Истанбул събра на едно място участници от Албания, Армения, Азербайджан, Беларус, Босна и Херцеговина, България, Хърватска, Чехия, Естония, Грузия, Унгария, Казахстан, Киргизстан, Латвия, Литва, Македония, Молдова, Полша, Румъния, Русия, Сърбия и Черна гора, Словакия, Словения, Таджикистан, Турция, Украйна и Узбекистан. Представители на Европейския съюз, Европейската банка за възстановяване и развитие, Организацията за икономическо сътрудничество и развитие, Европейската инвестиционна банка, Европейската фондация за професионално обучение, Британския съвет и групи международни институции също взеха учас-

тие във форума, някои от тях като съорганизатори.

Националните делегации бяха съставени от представители на правителствата, университетите, неправителствените организации и частния сектор. Българската делегация бе ръководена от Станимир Бързашки, изпълнителен директор на Агенцията за насърчаване на малките и средни предприятия, Ели Анави от Министерството на икономиката, Руслан Стефанов от Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ и Стефан Павлов от фирма „Спесима ООД“ – носител на трета награда в конкурса за иновационно предприятие на Фондация „Приложни изследвания и комуникации“.

П о в е ч е з а с ъ б и т и е т о :
<http://lnweb18.worldbank.org/ECA/ecspExt.nsf/kebyid/istanbul+forum>

Семинар „Инициативи по електронно правителство“

Участниците дискутираха наболелите проблеми по изграждането на електронното правителство в България и най-спешните мерки, които трябва да се предприемат на национално ниво.

На 11 и 12 март 2005 г. във Велинград се проведе семинар на тема „Инициативи по електронно правителство“, организиран от Координационния център по информационни, комуникационни и управленски технологии (КЦИКУТ). В събитието взеха участие ръководители и ИКТ, специа-

листи от министерства и агенции, свързани с изграждането на електронното правителство.

Бяха представени резултатите от изпълнението на ПМС № 153 като основа за въвеждане на електронен документооборот между ведомствата, плана на КЦИКУТ за 2005 г., текущото състояние на е-услугите в страната, резултатите от дейността на работната група по създаване на

Националната рамка за оперативна съвместимост, както и Информационната система на Министерството на енергетиката и енергийните ресурси.

Всички презентации и заключения:
<http://www.ccit.government.bg/documents.aspx>

Източник: Координационен център по информационни, комуникационни и управленски технологии

Обучителен семинар за кандидатстване с проекти по Шеста рамкова програма бе проведен в София

Семинарът в София бе третият от серията форуми, имащи за цел да улеснят кандидатстването и изпълнението на проекти по приоритет „Технологии на информационното общество“ (ТИО) на Шеста рамкова програма (БРП) на Европейската комисия.

Генерална дирекция „Информационно общество и медии“ на Европейската комисия съвместно с Министерството на транспорта и съобщенията на Република България организира обучителен семинар на тема „Проектният цикъл: технологични, административни, финансови и юридически

аспекти на подготовката и изпълнението на проекти по БРП/ТИО“.

Двудневният форум се проведе на 5 и 6 април в София, България. В семинара взеха участие представители от Румъния, Турция, Кипър, Македония, Сърбия и Черна гора, Хърватия и други страни от Югоизточна Европа и средиземноморския регион.

Високопоставени лектори от Генерална дирекция „Информационно общество и медии“ представиха историята на Шеста рамкова програма и приоритет „ТИО“, правилата и ус-

ловията за участие, както и информация за подготовката, изпращането, преговорите и изпълнението на проекти. Успешни участници с проекти по БРП, оценители и правителствени служители от България споделиха опита си с участниците.

За повече информация можете да посетите уебсайта на конференцията (<http://www.bulgaria-gateway.org/ist/>), изграден на платформата на Българския портал за развитие – безплатен интернет прозорец към глобална бизнес мрежа от портали в 52 страни. (<http://www.bulgaria-gateway.org>). ■

Конференция по програма IDABC приключи с конкурс за изследователски дейности

Конференция по програмата IDABC (предоставяне на оперативно съвместими паневропейски електронни правителствени услуги на публични администрации, фирми и граждани) приключи в Брюксел на 18 февруари с благодарности към всички участници и решение да бъде разработен комплекс от изследователски дейности.

Дейностите ще бъдат в приоритетни области както за бизнеса, така и за гражданите – провеждане на е-търгове (e-procurement), регистрация на фирми, обществена сигурност, информационни услуги в областта на трудовата заетост и признаването на професионалните квалификации.

Обменът на идеи по време на конференцията, заедно с проведеното от Европейската комисия проучване сред заинтересованите страни относно изискванията за реализиране на паневропейските електронни правителствени услуги, се оказа добра платформа за подготовката на бъдещия дневен ред на програмата IDABC.

Конференцията също така установи, че:

- Ефективните трансгранични услуги се нуждаят от съвместни решения. В области като електронната идентификация и здравеопазването различните инициативи трябва да бъдат обединени на европейско ниво, за да е възможно до началото на 2006 г. да се стигне до по-конкретни предложения за по-нататъшното развитие.
- Работата по общата инфраструктура трябва да продължи, опирайки се на постигнатото

до момента по отношение на оперативната съвместимост.

- Диалогът, породен от конференцията, трябва да бъде постоянен, както и разбирането и подкрепата от страна на лицата, определящи държавната политика, тъй като те биха могли да помогнат при преодоляването на препятствията пред трансграничното е-правителство.

Повече информация за конференцията: <http://europa.eu.int/idabc/en/chapter/5606>
Източник: European Commission's IDABC website ■

Набират се доклади за най-голямата европейска конференция по въпросите на широколентовите комуникации (broadband)

BroadBand Europe 2005 е най-големият и представителен европейски форум по своя род. Конференцията представя резултатите от редица научноизследователски проекти, опита на агенции и общини в областта широколентовите мрежи, както и продукти и услуги на различни компании.

луги, госта̀вчици на съ̀държание, оператори, производители, политици, стандартизационни органи и професионални организатори от 25 страни. Изпълнителите на проекта са убедени в разрастването на това събитие и очакват с нетърпение изданието за 2005 г. да бъде още по-стимулиращ и интерактивен форум и изложение.

Във връзка с конференцията се набират материали за участие във всички области, свързани с широколентовите комуникации: приложения, съдържание, стандарти, социално-икономическо въздействие, мониторинг, измерване, регионални проекти, национални стратегии и кабелни, сателитни, безжични и др. широколентови технологии. Краен срок за изпращане на материалите: 19 юни 2005 г.

Конференцията ще се проведе между 12 и 14 декември 2005 г. в Бордо, Франция. Във форума ще вземат участие представители на Европейската комисия, правителствени агенции, стандартизационни органи, изследователски центрове, световната индустрия и академичните среди.

През последните няколко години широколентовите мрежи се радват на най-динамичния растеж в областта на електронните комуникации, изпреварвайки дори мобилните комуникации. Тази тенденция е призната на политическо ниво и концепциите за осигуряване на „широколентови услуги за всички“ (broadband for all) се развиват толкова бързо, колкото и конкуренцията между страните, регионите и местните власти в борбата им за изграждане на високотехнологично общество.

Въвеждането на широколентови комуникации има мултидис-

циплинарен характер и трябва да отчита разнородни аспекти като технологии, социалноикономическо въздействие, регулация, съдържание, сигурност и стандартизация. Именно този мултидисциплинарен подход е залегнал в проекта BREAD (BroadBand for All in Europe: a Multi-disciplinary approach), стартиран в началото на 2004 г. по стратегическия приоритет „BroadBand for All“ на Шеста рамкова програма на Европейската комисия. Сред основните цели на проекта е популяризирането на холистичния подход към различните технологични, икономически и регулаторни аспекти. Друга важна задача на инициативата е идентифицирането на потенциалните бариери и добри практики на европейско, национално и регионално ниво.

През декември 2004 г. BREAD проведе конференцията „BroadBand Europe – 2004“, събирайки на едно място изследователи, госта̀вчици на ус-

За електронно изпращане на материали повече информация и регистрация:
<http://www.bbeurope.org>

Линукс: първи стъпки в командния рег

Това е поредният материал, ориентиран към напълно начинаещите. Ако имате известен опит с DOS, няма да ви е съвсем непознато – някои команди дори са напълно идентични.

Никола Антонов

```

root@maxley:~# ps aux |more
USER      PID %CPU %MEM    VSZ   RSS TTY      STAT START   TIME COMMAND
root         1  0.0  0.2  392  212 ?        S   Mar29 0:05 init [3]
root         2  0.0  0.0    0    0 ?        Ss  Mar29 0:00 [kthubd]
root         3  0.0  0.0    0    0 ?        Ss  Mar29 0:00 [kupdate]
root         4  0.0  0.0    0    0 ?        Ss  Mar29 0:00 [kplod]
root         5  0.0  0.0    0    0 ?        Ss  Mar29 0:00 [kswapd]
bin         77  0.0  0.5  1220  428 ?        S   Mar29 0:00 /sbin/rpc.portmap
root        81  0.0  0.7  1256  608 ?        S   Mar29 0:02 /usr/sbin/syslogd
root        84  0.0  1.2  1656  968 ?        S   Mar29 0:01 /usr/sbin/klogd -
root        86  0.0  0.7  1248  576 ?        S   Mar29 0:00 /usr/sbin/inetd
root        89  0.0  1.4  2356  1116 ?        S   Mar29 0:04 /usr/sbin/smbd
root        91  0.0  0.7  1280  556 ?        S   Mar29 0:00 /usr/sbin/lpd
root        94  0.0  0.8  1604  696 ?        S   Mar29 0:00 /usr/sbin/rpc.mount
root        96  0.0  0.8  1620  696 ?        S   Mar29 0:00 /usr/sbin/rpc.nfs
root        98  0.0  0.7  1324  592 ?        S   Mar29 0:00 /usr/sbin/cron -
demon      100  0.0  0.7  1324  628 ?        S   Mar29 0:00 /usr/sbin/atd -b
root       107  0.0  1.5  2556  1192 ?        S   Mar29 0:01 sendmail: accepti
root       116  0.0  0.6  1240  492 tty00    S   Mar29 0:00 gpm -a /dev/auxa
root       122  0.0  1.1  1740  876 ?        S   Mar29 0:00 /usr/sbin/pppd -d
root       129  0.0  3.0  3454  2404 ?        S   Mar29 0:00 ircd -c
root       131  0.0  0.7  1512  572 ?        S   Mar29 0:00 isauth
root       136  0.0  0.6  1188  500 tty1    S   Mar29 0:00 /sbin/agetty 3840
root       137  0.0  0.6  1188  500 tty2    S   Mar29 0:00 /sbin/agetty 3840
root       138  0.0  0.6  1188  500 tty3    S   Mar29 0:00 /sbin/agetty 3840
root       139  0.0  0.6  1188  500 tty4    S   Mar29 0:00 /sbin/agetty 3840
root       140  0.0  0.6  1188  500 tty5    S   Mar29 0:00 /sbin/agetty 3840
root       141  0.0  0.6  1188  500 tty6    S   Mar29 0:00 /sbin/agetty 3840
root       171  0.0  0.7  1304  624 ?        S   Mar29 0:00 in.telnetd: h2s04
colin      172  0.0  1.4  1948  1164 pts/0    S   Mar29 0:00 -bash
root       183  0.0  1.4  1920  1108 pts/0    S   Mar29 0:00 bash
root       184  0.0  0.8  1476  684 pts/0    S   Mar29 0:06 spiltvt
root       185  0.0  1.0  1704  812 pts/1    S   Mar29 0:00 /bin/bash /sbin/e
root       186  0.0  1.3  1916  1096 pts/2    S   Mar29 0:00 /bin/bash
root       187  0.0  0.8  1464  700 pts/1    S   Mar29 1:22 watch -n 15 w
root       191  0.0  0.5  1200  440 pts/2    S   Mar29 0:00 tail -f /var/log/
root       192  0.0  0.5  1200  440 pts/2    S   Mar29 0:00 tail -f /var/log/
root       193  0.0  0.5  1200  440 pts/2    S   Mar29 0:00 tail -f /var/log/
root       194  0.0  0.5  1200  440 pts/2    S   Mar29 0:00 tail -f /var/log/
root       195  0.0  0.7  1304  624 ?        S   Mar29 0:02 in.telnetd: h2s04
colin      196  0.0  1.4  1948  1164 pts/3    S   Mar29 0:00 -bash
colin      207  0.0  1.7  2536  1400 pts/3    S   Mar29 0:04 ash tascal
root       215  0.0  0.7  1304  620 ?        S   Mar29 0:00 in.telnetd: h2s04
colin      216  0.0  1.4  1948  1164 pts/4    S   Mar29 0:00 -bash
nobody     232  0.0  1.2  12484  968 ?        S   Mar29 0:00 in.inetdntd -P/dev/
nobody     233  0.0  1.2  12484  968 ?        S   Mar29 0:00 in.inetdntd -P/dev/
nobody     234  0.0  1.2  12484  968 ?        S   Mar29 0:05 in.inetdntd -P/dev/
--More--

```

Огромната сила на командния рег в Unix/Linux се състои във възможността да се пишат малки или обемисти скриптове (автоматизирани поредици от команди, равняващи се по мощ на цели приложения), с които администраторите решават множество сложни задачи, които програмите в графичен режим не могат да изпълнят или го правят с цената на много изхабени системни ресурси.

Една от най-често използваните команди може би си остава 'ls'. Тя показва съдържанието на текущата директория, като извежда списък с файловете и поддиректориите в нея. Ако приложите командата с опцията '-l', ще видите подробна информация

за атрибутите на файловете и директориите, като дата на създаване, размер, потребителски привилегии. С опцията '-a' ще видите скритите файлове и директории, чиито имена започват с „.". Ако искате да видите съдържанието на някоя друга директория, трябва да я добавите като допълнителен параметър.

Вече бяха споменати два важни термина – опция и параметър. Опцията казва на командния интерпретатор по какъв начин да изпълни командата, ако имаме някакви специални изисквания, а параметърът дава допълнителна информация за обекта на командата (например файл или директория).

Изпълнете следната поредица от команди и вижте резултата.

проста команда: 'ls'
 команда с опция: 'ls -la'
 команда с опция и параметър: 'ls -la /usr'

Внимание! За разлика от DOS в Linux за разделител между директориите и файловете вместо '{ }' се използва '/'.
 Например: /usr/bin/ls

Ако се опитате да стартирате несъществуваща команда, Linux ще ви предупреди за това. Предупреждение „Permission denied“ и отказ ще получите и ако се опитате да стартирате команда, за която нямате необходимите права. Точно така, Linux следи за това дали имате право да четете или променяте файловете.

Имайте предвид, че Linux прави задължителна разликата между малки и големи букви. Това означава, че директориите '/home/ivan' и '/home/Ivan' са различни. Същото е и с командите. Ако решите да изпълните 'LS' вместо 'ls', ще видите съобщение, че такава команда няма. Това също е една от първите разлики с командния рег на DOS, където еднократно успешно можете да изпълните 'dir' и 'DIR'.

Как да се ориентирам в командния рег, ако не знам командите?
 Най-удобният инструмент за изпълнение на повечето рутинни задачи в команден рег, с който начинаещите свикват бързо, е 'mc' (Midnight Commander). Който познава стария Norton Commander в DOS, ще се ориентира лесно.

С Midnight Commander можете да разглеждате директориите, да копирате файлове с натискане на бутон „F5“, да четете и редактирате стандартните текстови и конфигурационни файлове с „F4“, да отваря-

те и разархивирате компресирани файлове от типа *.tar.gz, *.bz2 и, разбира се, *.zip. Възможностите на 'тс' са много. Дори можете да отваряте FTP-сесии на отдалечени сървъри.

А ето и най-често използваните команди в Linux:

Linux. Ще ги различите по знака „@“ пред името на файла и, разбира се, по нулевия размер, подсказващ, че това всъщност не е самият файл. Подобие на символните връзки са познатите ни shortcuts в Windows, въпреки че тези в Linux притежават много повече възможности и могат да се явяват пълни заместители

на действителните файлове и дори цели директории.

Източник: Линукс за българи
(<http://www.linux-bg.org/>)

cd [директория] - преминава в дадена поддиректория.
cd .. - връщате се една директория нагоре.
cd /[директория] - преминава в дадена директория спрямо коренната '/'. Този начин на означение се нарича абсолютен път до директорията за разлика от горепосочения, който е относителен и зависи от текущата директория, в която работите в момента.
cd - преминавате в домашната директория на текущия потребител.
cp [файл-обект] [крайна цел] - копира файл.
ln -s [файл-обект] [име на линк] - създава символна връзка към файл-обект.
ls [директория] - показва съдържанието на посочена директория.
ls -l [директория] - извежда подробна информация за файловете, съдържащи се в дадена директория (размер, дата на създаване, потребителски права, вид).
ls -a [директория] - показва скритите файлове в дадена директория. Това са файлове, чиито имена започват с „.“. Linux не ги показва по подразбиране.
mkdir [име на нова директория] - създава нова директория с избрано име.
more [име на файл] - показва съдържанието на текстов файл. Алтернатива на командата 'more' е командата 'less'.
mv [файл-обект] [крайна цел] - премества/преименува даден файл.
rm [име на файл] - изтрива даден файл.
rm -r [директория] - изтрива рекурсивно дадена директория. Когато кажете на Linux да изтрие директория, съдържаща поддиректории, той ще откаже и ще ви предупреди, че директорията не е празна. Ако му кажете да го направи рекурсивно, той ще започне триенето от поддиректориите нагоре.
rmdir [директория] - изтрива директория, която не съдържа поддиректории.
man [име на команда] - извежда подробна информация за дадена команда. Например, ако не знаете как да изтриете рекурсивно една директория, изпълнете 'man rm' и ще видите помощната информация.

В първия момент, в който разглеждате файловете и директориите на пряко инсталираната си Linux система, оставате с впечатление, че всичко е ужасно хаотично и безпринципно. Сблъскват се със странни наименования като „usr“, „lib“, „bin“, „var“.

Файловата йерархия в Linux наподобява един корен с множество разклонения. Обикновените файлове могат да имат всевъзможни разширения, а може да нямат и никакви. От разширенията на файловете не зависи дали са изпълними или не. Можете да срещнете много често и „файлове-фантоми“, които заместват съществуващи някъде на друго място файлове. Това са символните връзки, които имат много широко приложение в

